

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของชาวไทยภูเขา
  - ก. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของชาวไทยภูเขา
  - ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของชาวไทยภูเขา
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน
  - ก. เอกสารเกี่ยวกับความรู้ในนิทานพื้นบ้าน
  - ข. งานวิจัยในประเทศ
  - ค. งานวิจัยในต่างประเทศ
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น
  - ก. ประวัติหมู่บ้านห้วยแม่ซ้าย
  - ข. การอ่านนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าเย้า

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของชาวไทยภูเขา

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของชาวไทยภูเขา

การจัดการเรียนการสอนให้แก่ชาวไทยภูเขานั้น เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาให้ชาวไทยภูเขาเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสามารถช่วยตัวเองได้ ซึ่งกรมประชาสัมพันธ์เป็นผู้กำหนดนโยบายในการพัฒนาการศึกษาของชาวไทยภูเขา ตามมติเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2519 ซึ่งได้กำหนดไว้ดังนี้

1. จะส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาชาวเขา ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องกับแนวการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และ 4

2. จะร่วมมือและประสานงานกับกระทรวงศึกษาธิการ กรมการปกครอง องค์การบริหารส่วนจังหวัด [ปัจจุบันคือสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ] และคณะกรรมการค่าสมัคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างใกล้ชิดในการพัฒนาการศึกษาชาวเขาให้บรรลุผลดีตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3. จะส่งเสริมและสนับสนุนความเลื่อมภาคในการศึกษา เพื่อให้ครอบครัวชาวเขาได้มีโอกาสได้รับการศึกษาตามความจำเป็น และความเหมาะสมโดยทั่วถึงกัน ดังนี้

ก. โรงเรียนชั่วคราว จะส่งเสริมและสนับสนุนให้มีโรงเรียนชั่วคราวขึ้นในเขตพื้นที่ เพื่อสอนหนังสือให้แก่ชาวเขาเป็นการชั่วคราวไปพลางก่อน ก่อนที่จะมีการจัดตั้งโรงเรียนประจำถาวร ในกรณีนี้จะจัดให้มีการฝึกอบรมครูช่วยสอนเพื่อปฏิบัติงานสอนหนังสือแก่ชาวเขาในโรงเรียนชั่วคราวดังกล่าว

ข. การประถมศึกษา จะส่งเสริมให้บุตรหลานชาวเขาได้รับการศึกษาจนจบชั้นประถมศึกษาอย่างทั่วถึงกันทุกคน โดยจะเพิ่มและขยายโรงเรียนในเขตพื้นที่ให้มีจำนวนเพียงพอที่จะรับนักเรียนได้ทั้งหมด ตลอดจนกระจายการตั้งโรงเรียนให้ทั่วถึง เพื่อให้โรงเรียนไม่อยู่ห่างจากบ้านจนเกินไป

ค. การศึกษาผู้ใหญ่ จะส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาชาวเขาผู้ใหญ่ในเรื่อง การอาชีพ การอ่าน การเขียน การลู่ศศึกษา การอนามัย การโภชนาการ การประกอบอาหาร การเลี้ยงดูเด็กและอื่น ๆ เพื่อยกมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานการครองชีพของชาวเขาให้สูงขึ้น

ง. การศึกษานอกโรงเรียน (Out of school education) จะส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวเขาได้รับความรู้และข่าวสารที่มีสาระในการอาชีพ การศึกษา การอนามัย โดยสัตภาพนตรีหรือภาพนิ่งไปฉายให้ชาวเขาได้ดู และศึกษาพร้อมทั้งเขียนบทความเรื่องความรู้เกี่ยวกับการอาชีพ การศึกษา การอนามัย และเหตุการณ์สำคัญออกกระจายเสียงทางสถานีวิทยุกระจายเสียงชาวเขา

4. จะจัดระบบและดำเนินการสอนภาษาไทยให้ชาวเขาสามารถพูดและเข้าใจภาษาไทย

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมชาวเขา ได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. จะพัฒนาชาวเขารุ่นใหม่ (Young generation) ให้มีความรู้ความสามารถ มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ และมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป

6. ในด้านสวัสดิการของครู จะจัดให้บ้านพักและความสะดวกสบาย เพื่อส่งเสริมให้ครูมีกำลังใจและตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีในด้านคุณภาพของการศึกษาของชาวเขา

7. จะจัดหาตำราขึ้นพื้นฐานและแบบเรียนคู่มือในระดับประถมศึกษาไว้ให้บุตรหลานของชาวเขาได้ยืม หรือใช้เพื่อการศึกษาเล่าเรียน และให้ความช่วยเหลือในสิ่งอื่น ๆ จำเป็นต่อการศึกษิตามสมควร สำหรับนักเรียนที่เรียนดีและมีความประพฤติดี ก็จะจัดหาทุนให้ได้เรียนต่อในระดับสูง ในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ตรงกับความถนัดของนักเรียน และความต้องการของแผนการพัฒนาและส่งเสริมชาวเขา

8. จะร่วมมือกับโรงเรียนอย่างใกล้ชิดในการส่งเสริมความรู้ ความคิด ทักษะ และปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการทำงานให้แก่บุตรหลานของชาวเขา โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรเน้นหนักไปในด้านการอาชีพ การปรับปรุงที่อยู่อาศัย และการอนามัย

9. จะส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการอบรมครูที่สอนในโรงเรียนชาวเขา ให้มีความรู้เกี่ยวกับชาวเขา นโยบาย โครงการ และการดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมชาวเขา อันจะเป็นประโยชน์ในการสอนลูกหลานของชาวเขาตามแผนพัฒนาและส่งเสริมชาวเขา

10. ในการส่งเสริมการศึกษาดังกล่าว จะได้จัดหางบประมาณและขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ องค์กรระหว่างประเทศและมูลนิธิต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการสร้างอาคารสถานที่ อุปกรณ์การสอนต่าง ทุนการศึกษา และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ เพื่อให้การศึกษาชาวเขาได้ประสพผลดี¹

---

¹ กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทย, "นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมชาวเขา (The statement of the policy on the Highland People Development and Welfare)" (ฮัตล่าเนา) หน้า 31-33.

ในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กชาวไทยภูเขาเขานั้น นอกจากกรมประชาสัมพันธ์ นโยบายโดยตรงแล้ว ยังมีหน่วยงานอื่นจัดการศึกษาให้แก่เด็กชาวไทยภูเขา โดยการจัดตั้ง โรงเรียนขึ้น อาทิ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา จัดตั้งโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขึ้นรับเด็กชาวไทยภูเขาจากหมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกลเข้ามาพำนักอยู่ในโรงเรียน และกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน จัดตั้งโรงเรียนชาวเขาขึ้นเพื่อความมั่นคงปลอดภัยของชาติ

นอกจากนี้แล้วภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมมือ กับกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทย จัด "โครงการฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา" ซึ่งได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2515 การฝึกอบรมนี้กองสงเคราะห์ชาวเขา จะเป็นผู้เลือกชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ ที่มีพื้นความรู้ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ปัจจุบันนี้เลือกชาวไทยภูเขาที่มีพื้นความรู้ตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 3) มาเข้ารับการฝึกอบรม ปัจจุบันนี้ได้ฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขาไปแล้ว 8 รุ่น และยังคงดำเนินงานต่อไป

006656

การทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขาที่ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดำเนินการนั้นมีจุดมุ่งหมายเน้นหนักในด้านการค้นคว้าเกี่ยวกับการฝึกหัดครู ทดลองวิธีสอนแบบต่าง ๆ การปรับปรุงแบบทดสอบและทดลองแบบเรียนวิชาต่าง ๆ ตลอดจนสร้างคู่มือครูสำหรับแบบเรียน และเพื่อฝึกหัดชาวไทยภูเขาที่เข้ารับการอบรมให้เป็นครู โดยเพิ่มพูนความรู้ความสามารถทั้งด้านวิชาการ วิชาครูเบื้องต้นและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์เบื้องต้น สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์และพลานามัย ตลอดจนปลูกฝังแนวคิดค่านิยม ทักษะคิดและลูขนิสัยที่ดี เหมาะสมที่จะเป็นพลเมืองดีของชาติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของชาวไทยภูเขา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของชาวไทยภูเขาที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมานี้ เป็นการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขาให้มีความสามารถในการสอน ฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาไทยให้แก่เด็กชาวไทยภูเขาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2517 โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ หลักสูตรพิเศษสำหรับฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวไทยภูเขา หนังสือแบบเรียนสำหรับเด็กชาวไทยภูเขาที่ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้สร้างขึ้น คู่มือครู แบบทดสอบแบบประเมินผลการฝึกสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและแบบนิเทศการฝึกสอนแบบปรนัย งานวิจัยดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

เมื่อปี พ.ศ. 2515 สำเร็จ วรรณสถิตย์ วิจัยเรื่อง "การสอนฟังและพูดภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา" มีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา ให้มีความสามารถในการสอนฟังและพูดภาษาไทยแก่เด็กชาวไทยภูเขา ตัวอย่างประชากร คือ ชาวไทยภูเขา ทั้งที่เป็นฆราวาสและพระภิกษุชาวเขา จำนวน 57 คน เข้ารับการศึกษาอบรมเป็นเวลา 3 เดือน ที่ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยปรากฏว่าพัฒนาการของผู้รับการอบรมวิชาฟังและพูดภาษาไทยด้านผลการเรียนรู้ด้านวิชาการ พัฒนาการระหว่างฝึกและความสามารถในการสอนอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ และผู้รับการฝึกอบรมจำนวน 32 คน มีผลการเรียนรู้ด้านวิชาการสัมพันธ์กับความสามารถในการสอน¹

ในปีเดียวกันนี้ พจนีย์ สิมานูวัฒน์ ก็ได้ใช้ตัวอย่างประชากรเดียวกับ สำเร็จ วรรณสถิตย์ วิจัยเรื่อง "การสอนอ่านและเขียนภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา" ผลการวิจัยปรากฏว่า

---

¹ สำเร็จ วรรณสถิตย์, "การสอนฟังและพูดภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515)

พัฒนาการของผู้รับการอบรมวิชาอ่านและเขียนในด้านผลการเรียนรู้ด้านวิชาการ พัฒนาการระหว่างฝึกและความสามารถในการสอนอยู่ในเกณฑ์เป็นที่น่าพอใจ และคะแนนเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมมากกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมด้วย¹

ต่อมาภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กข่าว เขา รุ่นที่ 2 ขึ้น เมื่อปีการศึกษา 2516 ชัยบุระ เรียงสวัสดิ์ได้ศึกษาวิจัยได้วิจัยเรื่อง "การฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กข่าว เขา ในการสอนวิชาการฟังและพูดภาษาไทย" เมื่อทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนข่าว เขาให้มีความสามารถในการสอนฟังและพูดภาษาไทย แก่เด็กข่าวไทยภูเขา และเพื่อทดลองใช้แบบเรียนวิชาภาษาไทยของภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตัวอย่างประชากรเป็นข่าวไทยภูเขาจำนวน 55 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า พัฒนาการของผู้รับการอบรมด้านวิชาการฟังและพูดภาษาไทย และความสามารถในการฝึกสอนอยู่ในเกณฑ์เป็นที่น่าพอใจ ผู้รับการอบรมมีความเข้าใจเนื้อหาวิชาการในหนังสือแบบเรียนวิชาภาษาไทย (ฟัง-พูด) ที่กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ พื้นฐานการศึกษาและสภาพของผู้รับการอบรมไม่มีอิทธิพลต่อความมั่นใจในการสอน²

ในการสอนวิชาการอ่านนั้น เสริมศรี ญาณะจารี ได้วิจัยเรื่อง "การฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กข่าว เขาในการสอนวิชาการอ่านภาษาไทย" เมื่อปี พ.ศ. 2516 โดยมีจุดประสงค์เพื่อทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนข่าว เขาให้มีความสามารถในการสอนวิชาการอ่านภาษาไทยแก่เด็กข่าวเขา และเพื่อทดลองใช้แบบเรียนวิชาภาษาไทยของภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรเช่นเดียวกับ ชัยบุระ เรียงสวัสดิ์ได้ศึกษา

¹ พจนีย์ ลิมานูวัฒน์, "การสอนอ่านและเขียนภาษาไทยแก่เด็กข่าว เขา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515).

² ชัยบุระ เรียงสวัสดิ์ได้ศึกษา, "การฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กข่าว เขาในการสอนวิชาการฟังและพูดภาษาไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

ผลการวิจัยปรากฏว่า พัฒนาการของผู้รับการอบรมในด้านวิชาการอ่านภาษาไทย และความสามารถในการสอนอยู่ในเกณฑ์ดีเป็นที่น่าพอใจ พื้นฐานการศึกษาและสภาพของผู้รับการอบรม ไม่มีอิทธิพลต่อความมั่นใจในการสอน และผู้รับการอบรมมีความเข้าใจเนื้อหาวิชาในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยที่กำหนดอยู่ในเกณฑ์¹

ในปีเดียวกันนี้เอง ภัทรา ตูลารณะ ได้วิจัยเรื่อง "การฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขาในการสอนวิชาการเขียนภาษาไทย" มีจุดประสงค์เพื่อทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนชาวเขา ให้มีความสามารถในการสอนวิชาการเขียนภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา และเพื่อทดลองใช้แบบเรียนวิชาการเขียนภาษาไทยของภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรเช่นเดียวกับ ชัยบุระ เรียงสวัสดิ์ดีกิจ ผลการวิจัยคล้ายคลึงกับ เสริมศรี ญาณะจारी หากแต่เป็นเรื่องของการเขียน กล่าวคือ ผู้รับการอบรมมีพัฒนาการทางวิชาการและความสามารถในการสอนอยู่ในเกณฑ์ดี และมีความเข้าใจเนื้อหาวิชาการในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยที่กำหนดอยู่ในเกณฑ์ดี และพื้นฐานการศึกษาและสภาพของผู้รับการอบรม ไม่มีอิทธิพลต่อความมั่นใจในการสอน²

ในปีการศึกษา 2517 ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา รุ่นที่ 3 ขึ้น มีผู้รับการฝึกอบรมที่เป็นชาวไทย ภูเขามาต่าง ๆ จำนวน 80 คน อบรมที่ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ธีรบุทร เล่นิวังค์ ณ ออยุธยา จึงได้ทำวิจัยเรื่อง "การฝึกอบรมครูช่วยสอน

¹ เสริมศรี ญาณะจारी, "การฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา ในการสอนวิชาการอ่านภาษาไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516)

² ภัทรา ตูลารณะ, "การฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขาในการสอน วิชาการเขียนภาษาไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516)

เด็กข่าวเขา วิชาวังและพูดภาษาไทยชั้นประถมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดลอง
 ฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กข่าวเขาให้มีความสามารถในการสอนวิชาวังและพูดภาษาไทยแก่เด็ก
 ข่าวไทยภูเขา และเพื่อทดลองใช้แบบเรียนวิชาวังภาษาไทย รวมทั้งคู่มือครูที่ใช้ประกอบหนังสือแบบ
 เรียนวิชาวังภาษาไทยของภาควิชาประถมศึกษา ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้รับการฝึกอบรมมีสัมฤทธิ์
 ผลด้านวิชาการฟังและพูดภาษาไทย ด้านวิชาครูเบื้องต้น และความสามารถในการฝึกสอนอยู่ใน
 เกณฑ์ดี มีพัฒนาการด้านทักษะการฟังและพูดภาษาไทย และมีความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอน
 ฟังและพูดภาษาไทย¹

ในด้านการสอนการอ่านและเขียนภาษาไทยนั้น อรุณ กิ่งจันทร์ ได้ทำวิจัยในเรื่อง
 "การฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กข่าวเขาวิชาอ่านและเขียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาตอนต้น"
 เมื่อปี พ.ศ. 2517 โดยมีวัตถุประสงค์คล้ายกับงานวิจัยของ ธีรยุทธ เล่มวิวงศ์ ณ อยุรยา
 หากแต่เป็นวิชาการอ่านและเขียนภาษาไทย ส่วนผลการวิจัยนั้น ผู้รับการฝึกอบรมมีสัมฤทธิ์ผล
 ด้านวิชาการอ่านและเขียนภาษาไทย ด้านวิชาครูเบื้องต้น และความสามารถในการสอนอยู่
 ในเกณฑ์ดี และยังมีความเข้าใจในเนื้อหาแบบเรียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนข่าวไทยภูเขา
 อยู่ในเกณฑ์ดี²

---

¹ธีรยุทธ เล่มวิวงศ์ ณ อยุรยา, "การฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กข่าวเขาวิชาฟังและพูด
 ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517).

²อรุณ กิ่งจันทร์, "การฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กข่าวเขาวิชาอ่านและเขียนภาษาไทย
 ชั้นประถมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517).

ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 ลุ่มาสิ ไตรโชค ทำวิจัยเรื่อง "การสร้างแบบจำลอง การสอนวิชาภาษาไทยโดยเน้นทักษะการอ่าน เฉพาะอย่างในชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งและปีที่สอง สำหรับครูช่วยสอนชาวเขา" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา รุ่นที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบจำลองการสอนวิชาภาษาไทย โดยเน้นทักษะการอ่านฟัง และพูดในชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งและปีที่สอง สำหรับครูช่วยสอนชาวเขา และนำไปใช้ในการ ฝึกอบรมครูช่วยสอนชาวเขาให้มีความสามารถในการสอนภาษาไทย (ฟัง-พูด) แก่เด็กชาวไทย ภูเขาเผ่าต่าง ๆ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่หลักสูตรพิเศษแบบลอบวิชา ฟัง-พูดภาษาไทย แบบลอบวิชา ครูเบื้องต้น แบบจำลองการสอนวิชาภาษาไทย (ฟัง-พูด) แบบนิเทศและประเมินผลการสอน แบบประเมินผลแบบจำลองการสอนวิชาภาษาไทย ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปทดลองฝึกอบรมกับตัวอย่าง ประชากรที่เป็นชาวไทยภูเขา ซึ่งกรมประชาลังเคราะห์คัดเลือกมาจำนวน 61 คน ระยะเวลา การฝึกอบรม 3 เดือน ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้รับการฝึกอบรมมีสัมฤทธิ์ผลด้านวิชาฟังและพูด ภาษาไทย ด้านวิชาครูเบื้องต้นและความสามารถในการสอนอยู่ในเกณฑ์ดี การฝึกสอนทำให้ผู้รับ การฝึกอบรมมีความเข้าใจเนื้อหาในแบบจำลองการสอนดี¹

ในปีเดียวกัน คมกริบ เคนบุปผา ได้ทำวิจัยเรื่อง "การสร้างแบบจำลองการสอนวิชา ภาษาไทย โดยเน้นทักษะการอ่านเฉพาะอย่างในชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ สำหรับครูช่วยสอนชาวเขา" มีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนชาวเขาให้มีความรู้ความสามารถ และมีทัศนคติ ที่ดีในการสอนวิชากรอ่านและเขียนภาษาไทย และเพื่อสร้างและทดลองใช้แบบจำลองการสอน วิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยเน้นการสอนเฉพาะอย่าง ใช้เครื่องมือคือ หลักสูตร พิเศษสำหรับฝึกอบรมครูช่วยสอนชาวเขา แบบเรียนภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขา แบบสอนวิชา ภาษาไทย (อ่าน-เขียน) แบบประเมินผลความสามารถในการสอน แบบประเมินผลความมั่นใจ

¹ ลุ่มาสิ ไตรโชค, "การสร้างแบบจำลองการสอนวิชาภาษาไทย โดยเน้นทักษะการอ่าน เฉพาะอย่างในชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งและปีที่สอง สำหรับครูช่วยสอนชาวเขา" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

ในการใช้แบบจำลอง การสอนและแบบเรียน นำเครื่องมือเหล่านี้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากร เดียวกับของ ลูมาลี ไตรโชค ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ของผู้รับการอบรมด้านวิชาการ อ่านและเขียนภาษาไทย ด้านวิชาครูเบื้องต้น และความสามารถในการสอนอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ ผู้รับการอบรมมีความเข้าใจในเนื้อหาแบบเรียนวิชาภาษาไทยอยู่ในเกณฑ์¹

งานวิจัยที่คล้ายคลึงกับ ลูมาลี ไตรโชค คืองานวิจัยของ สุวิมล อนุวัชพันธุ์ ทำวิจัย เรื่อง "การสร้างแบบจำลองการสอนวิชาภาษาไทย โดยเน้นทักษะการสอนเฉพาะอย่างในชั้นประถมศึกษาปีที่สาม สำหรับครูช่วยสอนชาวเขา" เมื่อปี พ.ศ. 2520 งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา ของภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรมครูช่วยสอนชาวเขาให้มีความสามารถในการสอนฟังและพูดภาษาไทยแก่เด็กชาวไทยภูเขา จากแบบจำลองการสอนวิชาภาษาไทย ซึ่งเน้นเฉพาะทักษะการสอนฟัง และพูดในชั้นประถมศึกษาปีที่สาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ หลักสูตรพิเศษสำหรับฝึกอบรมครูช่วยสอนชาวเขา แบบจำลองการสอนวิชาฟังและพูดภาษาไทย แบบทดสอบวิชาฟังและพูดภาษาไทย แบบสอบวิชาครูเบื้องต้น แบบประเมินผลแบบจำลองการสอนวิชาฟังและพูดภาษาไทยแบบนิเทศและประเมินผลการสอน และวิธีสอนฟังและพูดภาษาไทยตามแนวฝึกหัดครู ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นชาวเขา ซึ่งกรมประสงค์กระทรวงเป็นผู้คัดเลือกให้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 51 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า สัมฤทธิ์ผลด้านวิชาฟังและพูดภาษาไทย วิชาครูเบื้องต้นและความสามารถในการฝึกสอนอยู่ในเกณฑ์

---

¹คมกริบ เคนบุปผา, "การสร้างแบบจำลองการสอนวิชาภาษาไทย โดยเน้นทักษะการสอนเฉพาะอย่างในชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ สำหรับครูช่วยสอนชาวเขา" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

ผู้รับการฝึกอบรมทุกคนมีความเข้าใจต่อเนื้อหาในแบบจำลองการสอนวิชาภาษาไทยอยู่ในเกณฑ์
ดี¹

จากงานวิจัยที่ได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นแล้วแต่เป็นงานวิจัยที่มุ่งฝึกอบรมครูช่วยสอนชาวเขา
ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและความพร้อมในการสอนวิชาภาษาไทยให้แก่เด็กชาวเขา
และเป็นการทดลองใช้แบบเรียนวิชาภาษาไทยสำหรับชาวเขา ของภาควิชาประถมศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2520 นางลักขณ์ สิ้นสืบผล จึงได้
วิเคราะห์เนื้อหาและประเมินผลแบบเรียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชาวเขา เพื่อวิเคราะห์และ
ประเมินผลแบบเรียนดังกล่าว ตั้งแต่เล่ม 1 ถึง 3 ในด้านเนื้อหา แนวคิด และคุณลักษณะของ
แบบเรียน โดยใช้ตารางวิเคราะห์เนื้อหาแบบเรียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชาวเขา ซึ่งผู้วิจัย
สร้างขึ้นโดยการประมวลเนื้อหาและแนวคิดจากหลักสูตรประถมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503
และ 2521 หลักสูตรโรงเรียนชาวเขา พุทธศักราช 2508 และหลักสูตรพิเศษสำหรับการฝึ
กอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา พุทธศักราช 2516 และใช้ตารางวิเคราะห์คุณลักษณะของแบบเรียน
ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า แบบเรียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชาวเขา เล่ม 1-3 มีเนื้อหา
และแนวคิดครอบคลุมหลักสูตรทั้ง 4 หลักสูตร จุดเด่นของแบบเรียนชุดนี้คือการสอนอ่าน-เขียน
และสามารถแทรกคำนิยามทางสังคมเข้าไปในบทเรียนได้เหมาะสม ส่วนด้านคุณลักษณะของแบบ
เรียน คะแนนเฉลี่ยของแบบเรียนแต่ละเล่มอยู่ในเกณฑ์ดี ด้านเนื้อหาวิชาและการจัดทำรูปเล่ม
ดีมาก ด้านวิธีการเขียนเหมาะสม ภาพประกอบชัดเจนตรงตามเนื้อเรื่องและสภาพการณ์

---

¹ สุวิมล อนุชัยพันธุ์, "การสร้างแบบจำลองการสอนวิชาภาษาไทย โดยเน้น
ทักษะการสอนเฉพาะอย่างในชั้นประถมศึกษาปีที่สาม สำหรับครูช่วยสอนชาวเขา" (วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2520).

ที่เป็นจริง ขนาดตัวหนังสือเหมาะสมกับสายตาของเด็กแต่ละระดับ ลักษณะของตัวหนังสือ สัมพันธ์กับแบบคัดลายมือของภาควิชาประถมศึกษา¹

จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของชาวไทยภูเขา นั้น ส่วนใหญ่ เป็นงานวิจัยที่มุ่งวิจัยไปที่ตัวครูช่วยสอนชาวเขา ในระดับประถมศึกษา และมีงานวิจัยบางฉบับ เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชาวเขา งานวิจัยเหล่านี้นับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการสร้างพื้นฐานในการสอนวิชาภาษาไทยให้แก่ชาวไทยภูเขา ในระดับสูงยิ่งขึ้นไป เพราะงานพัฒนาและสังเคราะห์ชาวเขา โดยเฉพาะการให้ความรู้ทาง ภาษาไทยแก่ชาวไทยภูเขา เป็นส่วนที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาและสังเคราะห์ชาวเขา และการ ให้ความรู้ทางภาษาไทยก็คงไม่หยุดอยู่ที่การสอนในระดับประถมศึกษา หากแต่ยังคงก้าวต่อไป ในระดับที่สูงขึ้น นั้นย่อมาหมายความว่า การพัฒนาและสังเคราะห์ชาวเขาได้ก้าวไปสู่เป้าหมาย ที่ต้องการมากยิ่งขึ้น สิ่งที่เป็นส่วนหนึ่งของวิธีการในการเข้าสู่เป้าหมายนั้น ก็คือการศึกษาวิถี ชีวิตของชาวไทยภูเขา เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ส่วนการให้การศึกษ ภาษาไทย ก็จะสามารถจะกระทำได้อย่างตรงความต้องการเผยแพร่ดินแดน ทั้งที่เป็นนิทานของชาวไทยภูเขา และนิทานของคนไทยพื้นราบ ซึ่งจะได้กล่าวถึง เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน เพื่อขยายความรู้ให้กว้างยิ่ง ๆ ขึ้นไป

---

¹นางลักขณ์ ลินสิบลผล, "การวิเคราะห์เนื้อหาและประเมินผลแบบเรียนภาษาไทย สำหรับนักเรียนชาวเขา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520).

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน

เอกสารเกี่ยวกับความรู้ในนิทานพื้นบ้าน

การศึกษาวิชาคติชนวิทยา (Folklore) ในต่างประเทศได้มีมาตั้งแต่ปลาย
ศตวรรษที่ 18 ตราบจนกระทั่งในปัจจุบันนี้ก็ยังคงมีการศึกษากันอย่างแพร่หลาย สำหรับใน
ประเทศไทย ความเคลื่อนไหวในการศึกษาคติชนวิทยาตามแนวทางล้ากนั้น ได้เริ่มมีขึ้นประมาณ
ปี พ.ศ. 2500 โดยมี กุหลาบ มลลิกะมาล เป็นผู้ถอดข้อความบางส่วนจากหนังสือนิทาน
(The Folktale) ของ สตีธ ธรอมสัน (Stith Thompson) ออกเผยแพร่
พร้อมทั้งให้ตัวอย่างข้อมูลทางวรรณกรรมและความเชื่อประเภทต่าง ๆ ของไทยไว้พอสมควร¹
การศึกษารวบรวมนิทานพื้นบ้านของไทยอย่างมีหลักเกณฑ์ได้เริ่มต้นมาตั้งแต่บัดนั้น

นิทานพื้นบ้านเป็นสาขาสำคัญของคติชนวิทยาที่เป็นที่สนใจของนักคติชนวิทยา นักมานุษย
วิทยา นักอักษรศาสตร์ และนักวิชาการอื่น ๆ เป็นอันมาก การเล่านิทานก็มีมาก่อนประวัติศาสตร์
และเป็นที่นิยมแพร่หลายทั่วทุกหนทุกแห่งในหมู่บ้านทุกชั้น

นิทานมีความหมายตามรูปศัพท์ว่า เหตุ² เป็นเรื่องปรัมปราที่เล่าสืบต่อกันมา ในทาง
คติชนวิทยา นิทาน มีความหมายว่า เป็นเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม
ที่มีการถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ³

¹ กิ่งแก้ว อรรถาการ, "การเผยแพร่นิทานไทยในวงการภาษาหนังสือ" คติชนวิทยา
(กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2519), หน้า 211.

² สารุณี กองพลพรหม, "คุณค่าคติชาวบ้านหมู่บ้านเมืองเก่า" (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย สุพิลาลงกรธัมมหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 1.

³ กิ่งแก้ว อรรถาการ, "นิทานพื้นเมือง" คติชนวิทยา (กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู, 2519), หน้า 12.

กรมศิลปากร ให้ความหมายนิทานชาวบ้านว่า คือเรื่องราวที่บุคคลในท้องถิ่นต่าง ๆ แต่งขึ้นและเล่าสืบทอดกันมา เป็นเวลาช้านาน¹

กิ่งแก้ว อັตถากร กล่าวว่า นิทานเป็นเรื่องเล่าทั่วไป ไม่ได้ตั้งใจแสดงประวัติความเป็นมาของอะไร จุดใหญ่เล่าเพื่อความสนุกสนาน บางครั้งสอดแทรกคติเพื่อสอนใจด้วย นิทานไม่ใช่เรื่องเฉพาะสำหรับเด็ก มีอยู่จำนวนมากที่เล่าเฉพาะในหมู่ผู้ใหญ่ และเหมาะสำหรับผู้ใหญ่เท่านั้น²

นิทานที่ปรากฏอยู่ในทุกชาติทุกภาษาแม้จะมีความแตกต่างกันในเรื่อง เนื้อเรื่อง แต่จุดมุ่งหมายในการเล่านิทานเป็นอย่างเดียวกันหมด คือ ให้ผู้ฟังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นเครื่องบันเทิงใจในยามว่างงาน และยังสอนให้บุคคลให้กระทำความดี เช่น มีความกตัญญูกตเวทียึดมั่นศีลสุจริต มีความเชื่อเพื่อพ่อแม่ บางเรื่องเล่ากันมาเพื่ออธิบายคำพังเพยเก่า ๆ ของไทย เช่น นอนสูงให้นอนครว้า นอนต่ำให้นอนหงาย บางเรื่องเล่ากันเพื่ออธิบายความเป็นมาของชื่อบ้านนามเมือง ชื่อภูมิประเทศต่าง ๆ อธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ เป็นต้น

คนในสมัยโบราณนิยมใช้นิทานเป็นเครื่องมือในการอบรมนิสัยของเยาวชน และถือว่านิทานเป็นอุปกรณ์ปลูกฝังลักษณะของชาติ³ การเล่านิทานก็เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด วิถีชีวิต วัฒนธรรมภายในสังคม นักเล่านิทานเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งในการรักษาเรื่องและประเพณีในการเล่า นิทานมีส่วนทำให้ลัทธิในสังคมได้กระทำหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

¹ กรมศิลปากร, นิทานชาวบ้านภาคที่ 1 ภาคที่ 2 หน้า 1.

² กิ่งแก้ว อັตถากร, วรรณกรรมจากบ้านใน เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 113 (กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2514), หน้า 8.

³ ศรีสู้ตา เอื้อนครินทร์, "วรรณกรรมพื้นบ้านผู้ไทย ตำบลเรณู จังหวัดนครพนม" (ปริญาวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520), หน้า 6.

กึ่งแก้ว ฮัตถการ ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของนิทานพื้นบ้าน ดังนี้

1. ทำให้เกิดความรู้สึกคล้อยตาม
2. เกิดความคุ้นเคยกับความเชื่อต่าง ๆ และสิ่งที่ได้กระทำมานาน
3. เรียนรู้ปัญหาสังคมและการแก้ปัญหาโดยใช้ศีลธรรมเข้าช่วย¹

ลักษณะของนิทานพื้นบ้าน

กุหลาบ มัลลิกะมาส กล่าวถึงลักษณะของนิทานพื้นบ้าน ดังนี้

1. เป็นเรื่องเล่าด้วยถ้อยคำธรรมดา เป็นภาษาร้อยแก้วไม่ใช่ร้อยกรอง
2. เล่ากันด้วยปากสืบทอดมาเป็นเวลายาวนาน ต่อมาการเขียนเจริญขึ้น ก็อาจเขียนขึ้นตามเค้าเดิมที่เคยเล่าด้วยปากเปล่า
3. ไม่ปรากฏว่าผู้เล่าตั้ง เต็มนั้นเป็นใคร อ้างแต่ว่าเป็นของเก่า พังมาจากผู้เล่า ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญยิ่งในอดีตอีกต่อหนึ่ง²

การแบ่งนิทานพื้นบ้าน

การศึกษาคุณค่านิทานพื้นบ้านให้เป็นวิชาการสาขาหนึ่ง จำเป็นที่จะต้องศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบระเบียบ ซึ่งจะต้องมีการรวบรวม การคัดหมวดหมู่ การให้คำอธิบายประกอบ และบางทีอาจพยายามเขียนประวัติของนิทานแต่ละเรื่องด้วย

¹ Kingkeo Attagara, The Folk Religion of Ban Nai : Ahamlet in Central Thailand (Bangkok : Kurusapha Press, 1968), p. 136.

² กุหลาบ มัลลิกะมาส, คติชาวบ้าน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2516), หน้า 99-100.

การจัดหมวดหมู่ จำแนกนิทานพื้นบ้านได้มีผู้จัดทำขึ้นหลาย ๆ วิธี สตีธ ทอมป์สัน (Stith Thompson) กล่าวถึงวิธีแบ่งนิทานพื้นบ้าน 4 วิธี คือ

1. การแบ่งนิทานตามเขตพื้นที่ (Area)
2. การแบ่งนิทานตามรูปแบบของนิทาน (Form)
3. การแบ่งนิทานตามแบบเรื่องของนิทาน (Type)
4. การแบ่งนิทานตามอนุภาคหรือลัทธิ (Motif)¹

การแบ่งนิทานตามเขตพื้นที่ (Area)

การแบ่งนิทานตามเขตพื้นที่นี้เป็นการแบ่งโดยอาศัยเขตแดนทางภูมิศาสตร์ แบ่งออกเป็นเขต (Area) ใหญ่ ๆ ดังนี้ คือ

1. เขตอินเดีย
2. เขตประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม (Moslem Countries)
3. เขตชนชาติยิวในเอเชียไมเนอร์
4. เขตประเทศลัทธิ
5. เขตรัฐต่าง ๆ แถบตะวันออกของทะเลบอลติก ได้แก่ ฟินแลนด์ เอลโซเวีย ลัทเวีย และลิทัวเนีย
6. เขตแหลมส์แกนดิเนเวีย
7. เขตของชนชาติที่พูดภาษาเยอรมัน
8. เขตประเทศฝรั่งเศส
9. เขตประเทศสเปนและโปรตุเกส
10. เขตประเทศอิตาลี

---

¹Stith Thompson, The Folktale (New York : Holt Rinehart and Winston, 1946), p. 96.

11. เขตประเทศอังกฤษ

12. เขตสกอตแลนด์ และไอซ์แลนด์

การแบ่งนิทานชาวบ้านออกเป็นเขตทางภูมิศาสตร์นี้ เป็นการแบ่งโดยสะดวก
นิทานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันไว้เป็นแถบเดียวกัน

การแบ่งนิทานตามรูปแบบ (Form) ของนิทาน

การแบ่งนิทานตามรูปแบบ (Form) ของนิทาน มีผู้แบ่งไว้หลายรูปแบบ ดังนี้

กุหลาบ มัลลิกะมาลี แบ่งนิทานชาวบ้านออกตามรูปแบบของนิทาน เป็น 5

รูปแบบ คือ

1. นิทานปรัมปรา (Fairy Tale) เป็นเรื่องลึกลับที่ค่อนข้างยาวมีสำราตถะ (Motif) หลายสำราตถะ มีฉากเป็นแดนในฝัน ไม่บอกสถานที่ที่เด่นชัด เนื้อเรื่องประกอบด้วยอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ตัวเอกเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษ เช่น เป็นผู้มีอำนาจ มีบุญ มีฤทธิ์เดช ตอนจบของเรื่องจะจบด้วยความลွှ่ย

2. นิทานท้องถิ่น (Legend) มีขนาดสั้นกว่านิทานปรัมปรา (Fairy Tale) เป็นเรื่องเหตุการณ์เดียวและเกี่ยวกับความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ไซโคลง หรือคตินิยมของพื้นบ้านเมืองคนแต่ละท้องถิ่นไป ซึ่งเชื่อว่าเกิดจริงเป็นจริง หรือมีเค้าความจริง มีตัวบุคคลจริง มีสถานที่จริง นิทานท้องถิ่นจำแนกออกไปได้ดังนี้

ก. นิทานประเภทอธิบาย (Explanatory Tales) เป็นนิทานที่อธิบายสิ่งต่าง ๆ เช่น อธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ อธิบายสาเหตุของความเชื่อบางอย่าง อธิบายชื่อสถานที่ เป็นต้น

ข. นิทานที่เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ เช่น ไซโคลง เรื่องผี เรื่องเกี่ยวกับไสยศาสตร์ การใช้คาถาอาคม เวทมนต์ เป็นต้น

ค. นิทานที่เกี่ยวกับสมบัติที่ฝังไว้

ง. นิทานวีรบุรุษ เป็นเรื่องทีกล่าวถึง คุณธรรม ความฉลาด ความกล้าหาญของบุคคลซึ่งส่วนมากเป็นวีรบุรุษภายในชาติ หรือภายในท้องถิ่น

จ. นิทานคติสอนใจ เป็นเรื่องสั้น ๆ ไม่ลุ่มจริง มีเจตนาที่จะสอนความประพฤติอย่างใดอย่างหนึ่ง

ฉ. นิทานที่เกี่ยวกับนักบวชต่าง ๆ เป็นเรื่องเกี่ยวกับบอภินิหารของนักบวชที่เจริญยาวนานจนมีอภินิหารแก่กล้า

3. เทพนิยาย (Myth) เป็นนิทานที่เทวดา นางฟ้า เป็นตัวสำคัญ และเทพนิยายนี้มีส่วนสัมพันธ์กับความเชื่อถือทางศาสนาพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์ปฏิบัติในทางศาสนา

4. นิทานเรื่องสัตว์ (Animal Tale) เป็นนิทานที่มีสัตว์เป็นตัวเอก พูดได้มีความนึกคิดเหมือนคน มีทั้งที่เป็นสัตว์ป่าและสัตว์บ้าน นิทานเรื่องสัตว์แบ่งได้ 2 ประเภท

ก. นิทานประเภทล่อนคตธรรม (Fable)

ข. นิทานประเภทเล่าซ้ำหรือเล่าไม่รู้จบ (Cumulative Tale)

5. นิทานตลกขบขัน (Jest) เป็นเรื่องสั้น ๆ ของพฤติกรรมของคนที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ อาจเป็นเรื่องของความโง่ กลโกง ความเชื่อ เป็นต้น¹

กิ่งแก้ว อัดถากร แบ่งนิทานชาวบ้านตามรูปแบบ ได้ดังนี้

1. เทพนิยาย (Fairy Tale)²

2. นิทานชีวิต (Novella or Romantic Tale) เป็นเรื่องค่อนข้างยาวมีหลายสำรับ (Motif) บ่งเวลา สถานที่จริง

¹ กุหลาบ มัลลิกะมาส, คติชาวบ้าน หน้า 105-110.

² คำว่า Fairy Tale นี้ กุหลาบ มัลลิกะมาส แปลว่า นิทานปรัมปราในภาษาไทย และแปล Myth ว่า เทพนิยาย

3. นิทานวีรบุรุษ (Hero Tale)
4. นิทานประจำถิ่น (Local Tradition or Local Legend or Migratory Legend)
5. นิทานอธิบายเหตุ (Explanatory Tale)
6. ตำนานและเทพปกรณัม (Myth)
7. เรื่องสัตว์ (Animal Story)
8. มุขตลก (Jest)¹

การแบ่งนิทานตามแบบเรื่องของนิทาน (Type)

กุหลาบ มัลลิกะมาส ได้อ้างถึงการแบ่งนิทานของ แอนตี อาร์เน (Antti Aarne) ว่ามีการแบ่งตามแบบเรื่อง (Type) ได้ 3 หมวดใหญ่ ดังนี้

1. นิทานเกี่ยวกับสัตว์ แยกย่อยออกไปเป็นสัตว์เลี้ยงและสัตว์ป่า
2. นิทานชาวบ้านทั่วไป แยกย่อยออกไปเป็นนิทานที่เกี่ยวกับเวทมนต์คาถา

นิทานคำสอน นิทานเกี่ยวกับยักษ์ ราชสีห์ และนิทานแบบพาฝัน (Romantic)

3. นิทานตลกขบขัน แยกย่อยออกไปเป็น นิทานเกี่ยวกับคนโง่ คนฉลาด นิทานโกหก นิทานเกี่ยวกับล่ำมึนรยา ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการอาชีพต่าง ๆ ก็มี ได้แก่ การทำนา การเลี้ยงสัตว์ การตกปลา ล่าสัตว์²

การแบ่งนิทานตามสำริดทะ (Motif-Index)

สำริดทะของนิทาน คือ ชาติแท้หรือแก่นแท้ หรือจุดสำคัญของนิทานเรื่องนั้น ๆ จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงแม้ว่านิทานเรื่องนั้นจะตกไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่ที่อาจเปลี่ยนแปลงให้

¹ กิ่งแก้ว อัดถากร, วรรณกรรมจากบ้านใน หน้า 12-14.

² กุหลาบ มัลลิกะมาส, คดีชาวบ้าน หน้า 110-113.

ส่วนที่เป็นของใหม่ สำนักระยะมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ตัวสำคัญในเรื่องนิทานจะต้องแปลกพิสดารกว่าตัวอื่น ๆ ในเรื่องอาจเป็น เทวดา สัตว์ประหลาด แม่มด หรือคนที่มีความแปลกพิเศษออกไปอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เจ้าหญิงตกลูก แม่เลี้ยงใจร้าย ลูกกำพร้า ลูกสุดท้าย

2. มีข้อสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะเป็นต้นเหตุให้ เรื่องของนิทานนั้นเกิดขึ้น และดำเนินไป อาจเป็นสิ่งของ เช่น ตะเกียงวิเศษของอาละดิน เวทมนต์คาถาเรียกเนื้อ เรียกปลาได้อย่างใน เรื่องสังข์ทอง เป็นต้น

3. สำนักระยะมีเหตุการณ์เดียว นิทานเรื่องหนึ่ง ๆ อาจประกอบด้วยเหตุการณ์ หลาย ๆ เหตุการณ์ (หลายสำนักระยะ) แต่ในสำนักระยะหนึ่งจะมีเหตุการณ์แต่อย่างเดียว

การแบ่งนิทานตามสำนักระยะนี้เป็นการแบ่งนิทานที่ละเอียดกว่าการแบ่งนิทานตามแบบเรื่อง (Type) ถ้าจะเปรียบแล้วการแบ่งนิทานตามแบบเรื่อง (Type) ก็เหมือนกับการแบ่งคนเราให้โลกนี้ออกเป็นคนไทย ฝรั่งเศส แยก สีน เป็นต้น ถ้าแยกย่อยลงไปก็แบ่งตามเชื้อชาติ สัญชาติ แต่การแบ่งนิทานตามสำนักระยะนั้นเหมือนกับการแบ่งชนิดของเซลล์ หรือกลุ่มเม็ดโลหิตในร่างกาย

การแบ่งนิทานตามสำนักระยะมีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดหมวดหมู่ สัตระเบียบของนิทานให้ชัดเจน ศึกษาได้ง่าย¹

นอกจากการแบ่งนิทานออกเป็นทั้ง 4 วิธีดังกล่าวแล้ว กึ่งแก้ว ัตถการ ได้แบ่งนิทานออกตามเนื้อหา โวหาร และโครงสร้างของนิทานออกเป็น 6 ชนิด คือ

1. นิทานไม่รู้จบ เป็นนิทานที่มีลักษณะพิเศษอยู่ในโครงสร้าง คือมีการเล่าซ้ำ รอยเติมเป็นช่วง ๆ เปลี่ยนเฉพาะบางคำเท่านั้น

2. นิทานเรื่องสัตว์ เป็นเรื่องที่สัตว์เป็นตัวละครยืนโรง บางเรื่องมีปรัชญา น่าคิด

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 113-120.

3. นิทานคติ มีเนื้อหาไปในเชิงสอนใจ โครงสร้างของเรื่องแสดงค่าของกฎแห่งกรรม ผลดีย่อมเกิดจากการกระทำที่ดี ส่วนผลร้ายย่อมเกิดจากการกระทำที่ประมาทเห็นแก่ได้
4. มุขตลก เป็นเรื่องสั้นที่ตลกขบขัน แสดงถึงความโง่หรือไหวพริบปฏิภาณของบุคคล
5. เรื่องไม้ เป็นเรื่องเหลือเชื่อที่ไม่น่าเป็นไปได้
6. นิทานทรงเครื่อง มักเล่าในงานรื่นเริง เนื้อเรื่องเกี่ยวกับบุคคล เหตุการณ์ และบรรยากาศที่วิจิตรพิสดาร¹

และในปี ค.ศ. 1979 อินฮักชอย (In Hak Choi) ผู้อำนวยการสถาบันวัฒนธรรมแห่งตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยมายองจิ (Myong Ji University) กรุงเซอูล ได้ศึกษานิทานพื้นบ้าน และได้แบ่งประเภทของนิทานพื้นบ้านออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. นิทานเรื่องสัตว์ (Animal Tales)
2. นิทานธรรมดา (Ordinary Folk Tales)
3. นิทานประเภทพงศาวดาร (Jokes-Anecdotes)
4. นิทานทรงเครื่อง (Formula Tales)
5. เทพนิยายปรัมปรา (Mythological Tales)
6. นิทานที่ไม่มีรูปแบบ (Unclassified Tales)²

¹ กิ่งแก้ว ฮัตถการ, วรรณกรรมจากบ้านใน. หน้า 9.

² In Hak Choi, Myong Ji University, Seoul. อ้างถึงใน จารุณี กองพลพรหม, "รายงานผลการวิจัย ทนวิสัยรัชดาภิเษกสมัยโกษ เรื่อง โลกทรรศน์ : วรรณกรรมพื้นบ้าน หมู่บ้านขามธาตุ ขอนแก่น" ([ม.ป.ป.] จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 6.

ลักษณะเนื้อเรื่องของนิทานพื้นบ้าน

การอธิบายลักษณะเนื้อเรื่องของนิทานพื้นบ้านนี้ เอกเซล ออริก (Axel Olrik) นักคติชนวิทยาชาวเดนมาร์ก ได้ให้คำอธิบายโดยเสนอบทความต่อสภาสหวิทยาการ เบอร์ลิน ในปี 1908 ออริก (Olrik) ให้คำอธิบายเสมือนเป็นกฎเกณฑ์การเล่าเรื่องและผูกเรื่องนิทานพื้นบ้านขึ้นบางครั้ง เรียกว่า เป็นกฎศึกษาศาสตร์เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน (Epic Laws of Folk Narrative) ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. กฎของการเริ่มเรื่องและกฎของการจบเรื่อง (The Law of Opening and the Law of Closing) นิทานพื้นบ้านจะไม่นำเข้าสู่เหตุการณ์สำคัญทันที และไม่จบอย่างกะทันหัน เนื้อเรื่องจะเริ่มจากภาวะที่สงบไปสู่เหตุการณ์ที่ตื่นเต้นและในตอนจบเรื่องนั้น เหตุการณ์จะคลี่คลายไปสู่ภาวะปกติก่อนจึงยุติ
2. กฎแห่งการซ้ำ (The Law of Repetition) การซ้ำในเรื่องมักจะยึดจำนวน 3 เป็นส่วนมาก ไม่ว่าจะเป็นตัวละครหรือสิ่งของหรือการกระทำ เช่น ข่ายหนุ่มหลงเข้าไปอยู่ที่ของยักษ์ถึง 3 วัน แพ้ 3 ครั้ง เป็นต้น จำนวน 3 เป็นที่นิยมใช้มากที่สุดเกี่ยวกับการซ้ำ แต่บางทีก็อาจจะมีจำนวนอื่น ๆ เช่น จำนวน 4 แทนก็ได้
3. กฎแห่งตัวละคร 2 ตัว ใน 1 ฉาก (The Law of Two to a Scene) ในฉากหนึ่ง ๆ ของนิทานพื้นบ้าน มักจะมีตัวละครที่สืบบทบาทอยู่เพียง 2 ตัว
4. กฎแห่งการแตกต่างแบบตรงกันข้าม (The Law of Contrast) นิทานพื้นบ้านมักสร้างตัวละคร ที่มีลักษณะแตกต่างกันให้มีลักษณะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดแบบตรงกันข้าม เช่น สืบบทบาทของคนใจดี กับบทบาทของคนใจร้าย หรือมีคนแข็งแรงกับคนอ่อนแอ เป็นต้น
5. กฎของฝาแฝด (Law of Twins) ถ้าฝาแฝดหรือพี่น้องสองคนประสบความทุกข์ยากอยู่ก็มักปรองดองกันดี แต่ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ดีขึ้นมา ก็จะเป็นศัตรูกัน บางทีนอกจากจะเป็นฝาแฝดหรือพี่น้องสองคน กฎข้อนี้ยังครอบคลุมไปถึงตัวละครที่สืบบทบาทใกล้เคียงกัน เช่น เป็นเพื่อนกันก็ได้

6. ความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย (The Importance of Initial and Final Position) ถ้าตัวละครเป็นพี่น้องหลาย ๆ คน นิทานพื้นบ้านมักกล่าวถึงผู้อาวุโสมากที่สุดก่อน แต่จุดสนใจหรือความสำคัญมักเน้นที่น้องคนสุดท้าย
7. เรื่องเชิงเดี่ยว (Single-Stranded) โดยมากโครงเรื่องของนิทานพื้นบ้านไม่มีลักษณะที่ซับซ้อน ตำนานเรื่องไปเรื่อย ๆ ไม่มีการละทิ้งตัวแกนเดิมผู้ทำหน้าที่ดำเนินเรื่อง
8. กระส่วน (Patterning) ในนิทานพื้นบ้านเรื่องหนึ่ง ๆ มักจะมีวิธีดำเนินบทบาทของตัวละครหรือคำพูดที่เป็นแบบเดียวกัน ซ้ำกันอยู่ในเรื่อง
9. ฉากประทับใจ (Tableaux Scenes) มีการพรรณนาภาพพจน์ที่แสดงอารมณ์เล่าก่อนใจ เช่น สถานที่อันสวยงาม หรือฉากการต่อสู้ เช่น วีรบุรุษสู้กับมังกร เป็นต้น
10. เรื่องของความสมเหตุสมผล (Logic) เหตุการณ์ในนิทานพื้นบ้านมีความสมเหตุสมผลอยู่ในตัวเอง ตามสภาพของเรื่องแต่ละเรื่อง
11. เรื่องของเอกภาพ (Unity of Plot) อนุภาคหรือเหตุการณ์ที่นำมาเล่ามีส่วนสนับสนุนโครงเรื่องใหญ่อย่างเห็นได้ชัด
12. การเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว (Concentration on a Leading Character) นิทานพื้นบ้านจะมีการบรรยายถึงตัวละครเอก และพฤติกรรมของตัวละครเอก มากกว่าตัวอื่น ๆ อย่างมากมาย

อิทธิพลของนิทานพื้นบ้าน

การเล่านิทานในหมู่ชนทุกวัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสนุกสนาน เป็นเครื่องบันเทิงใจ ในยามว่าง และยังสอนให้บุคคลมีพฤติกรรมดี เป็นที่ยอมรับของสังคม ดังนั้นนิทานจึงเป็นเครื่องมือในการสอนอย่างดียิ่งมาตั้งแต่โบราณกาล ในอันที่จะอบรมนิสัยและปลูกฝังลักษณะของชาติ ให้แก่เด็กและเยาวชน

กึ่งแก้ว อรรถากร กล่าวว่ นิทานมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างบุคลิกภาพ มีพลัง
 โน้มน้าวทัศนคติและพฤติกรรมของแต่ละบุคคลและของสังคมได้ นั้นแสดงว่าบทบาทของตัวละครใน
 นิทาน ย่อมมีสิ่งดึงดูดใจให้บุคคลเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของตัวละครนั้น ¹ เพราะ
 การฝึกนิสัยและการปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ สามารถปลูกฝังได้โดยการให้เด็กได้เห็นแบบอย่าง
 การเปลี่ยนแปลงลักษณะและการกระทำของบุคคลอื่น เป็นบ่อเกิดของการยอมรับลักษณะทั้งที่ดี
 และไม่ดีจากบุคคลอื่นได้อย่างง่ายดาย ตัวแบบที่เด็กจะเลียนแบบต้อง เป็นตัวแบบที่อยู่ใกล้ชิด
 กับเด็ก อาจเป็นตัวแบบที่เป็นชีวิตจริง (Live Model) หรือตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์
 (Symbolic Model) เช่น คำพูด เอกสาร โสตทัศนวัสดุและนิทาน ดังนั้น นิทานจึงมีอิทธิพล
 ต่อบุคลิกลักษณะของเด็กและเยาวชน

การเลียนแบบตัวละครในนิทานนอกจากจะมีผลต่อพฤติกรรมแล้ว ยังช่วยพัฒนาจิตใจ
 ของเด็กขึ้น โดยขณะที่เด็กฟังนิทานอยู่นั้น ถ้าเด็กได้แสดงบทบาทเลียนแบบตัวละครในเรื่อง
 ตามไปด้วย จะเป็นการพัฒนาจิตลักษณะต่าง ๆ ได้ดีที่สุดในนั้นเป็นการแสดงว่าเมื่อเด็กได้ฟัง
 นิทานแล้ว เด็กย่อมมีความต้องการที่จะเลียนแบบตัวละครที่ตนชอบหรือตัวละครที่ได้รับความ
 สำเร็จจากการกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ และถ้าเนื้อหาในนิทานเป็นเรื่องใกล้ความจริง เช่น
 เทพนิยาย หรือนิทานปรัมปรา (Fairy Tale) จะให้ผลต่อจิตลักษณะของเด็กได้ดีกว่านิทาน
 ที่มีเนื้อหาใกล้ชีวิตจริงของเด็ก ² สิ่งที่เห็นได้ชัดในการใช้นิทานพัฒนาจิตใจของเด็กก็คือการ
 กระตุ้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของเด็กซึ่งนิทานจะมีคุณสมบัติที่แสดงให้เห็นถึงความพยายาม
 ของตัวเอกที่เป็นผู้ฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ มีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหา จนได้รับความสำเร็จ

¹ กึ่งแก้ว อรรถากร, วรรณกรรมจากบ้านใน. หน้า 8.

² David Dixon, James Johnson and Ele Saltz, "Training Disadvantaged
 Preschoolers on Various Fantasy Activities : Effects on Cognitive
 Functioning and Impulse Control," Child Development 2 (June 1977) :
 367-379. อ้างถึงใน อรรถชัย จันทร์พานิชย์, "รูปแบบของนิทานที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบของ
 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4" (ปริญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร, 2523), หน้า 23.

ในที่สุด งานวิจัยของลู่อสมร ประพัฒน์ทอง ได้พบว่า เด็กที่ได้ฟังนิทานที่มีตัวแบบมีความเพียรพยายามฝ่าฟันอุปสรรคจนบรรลุความสำเร็จ จะมีพฤติกรรมใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่าเด็กที่ฟังนิทานไม่มีคุณค่า¹

---

¹ ลู่อสมร ประพัฒน์ทอง, "อิทธิพลของการใช้นิทานสำหรับเด็ก และการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อพฤติกรรมใฝ่สัมฤทธิ์ของเด็กไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521), หน้า 72-73.

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน ที่ปรากฏในประเทศไทยนี้ ผู้วิจัยขอแยกกล่าว เป็นภาค อันได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ งานวิจัยดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

ภาคเหนือ

เมื่อปี พ.ศ. 2516 ประสักษ์ ลายแล่ง ได้ศึกษาริวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมจากตำบล ศรีศรีรีมาค้ จังหวัดลู่โขทัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวม จำแนกประเภทและอนุภาคของวรรณกรรม จากตำบลศรีศรีรีมาค้ ตามโลกทัศน์ของชาวตำบลนั้น ได้ดำเนินการวิจัยโดยการสัมภาษณ์วิทยากร ซึ่งเป็นชาวตำบลนั้นจำนวน 15 คน วรรณกรรมที่รวบรวมได้ทั้งหมดมี 112 เรื่อง จำแนก ประเภทได้เป็น นิทาน 63 เรื่อง นิยาย 22 เรื่อง ประวัตี 2 เรื่อง แผล่ 25 เรื่อง และ เพลง 2 เพลง

ผลของการศึกษาริเคราะห์ปรากฏว่า ชาวตำบลศรีศรีรีมาค้ ให้ความสำคัญแก่จริยธรรม อันเป็นพื้นฐานมาจากพุทธคำสั่งนา เป็นอย่างมากโดยเน้นจิตใจ เจตนาที่ตั้งงาม การใช้เวลา อันเป็นมงคล การเล่าเรื่องก็เพื่อความสนุกสนาน โดยเฉพาะมุขตลกใช้วิธีการบิดเบือนเรื่อง จากความเป็นจริง บางครั้งใช้ถ้อยคำหยาบโสมแต่เรื่องเหล่านั้นมีคติธรรมแฝงอยู่ วรรณกรรม ทุกเรื่องจึงให้ความบันเทิงและสาระอันทำให้เข้าใจเพื่อนมนุษย์¹

¹ ประสักษ์ ลายแล่ง, "วรรณกรรมจากตำบลศรีศรีรีมาค้ จังหวัดลู่โขทัย" (!ริญญา นิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2516).

การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือนี้ ไม่ได้มุ่งศึกษาเฉพาะในกลุ่มคนส่วนใหญ่ แต่ยังได้ศึกษาออกไปในวงกว้างมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2517 ชำนาญ รอดเหตุภัย ได้ศึกษาวรรณกรรมของไทยลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย [ปัจจุบันอำเภอเชียงคำ ขึ้นอยู่กับจังหวัดพะเยา] โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นเมือง กับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยลื้อ เป็นการส่งเสริมความเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณี และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยลื้อ อีกทั้งยังเป็นการเผยแพร่วรรณกรรมพื้นเมืองของชาวไทยลื้อ ผู้วิจัยได้รวบรวมนิทาน 43 เรื่อง จำแนกเป็นนิทานทรงเครื่อง 8 เรื่อง นิทานคติ 6 เรื่อง นิทานปริศนา 2 เรื่อง นิทานเรื่องผี 3 เรื่อง นิยาย 10 เรื่อง และนิทานมุขตลก 14 เรื่อง

ผลการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏว่า นิทานที่รวบรวมได้แสดงให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อ ในด้านลักษณะของภาษา ชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ และการนับถือคำลือนา เป็นต้น และยังพบว่านิทานหลายเรื่องมีความสัมพันธ์กับวรรณคดีไทย¹

การศึกษานิทานพื้นบ้านในหมู่ชนเผ่าไทยด้วยกันได้ขยายวงกว้างมากขึ้น ไม่ได้มุ่งเฉพาะชนเผ่าไทยที่อยู่ในประเทศไทยเท่านั้น ยังได้ขยายออกไปสู่ประเทศข้างเคียงเมื่อ เวาน์ เพลงเออ นักมานุษยวิทยาชาวเดนมาร์ก ได้ศึกษาและรวบรวมนิทานของคนเมือง (ยวนหรือไทยเหนือ) คนลื้อ ไทยใหญ่ (หรือฉาน) และเขิน ซึ่งอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย และอยู่ในเขตของพม่า ลาว ตลอดจนรวมไปถึงเผ่าอื่น ๆ เช่น คนไทยภาคกลาง ลาว ซึ่งมาจากกลุ่มภาษาและเชื้อชาติเดียวกันคือไทยหรือไต เวาน์ เพลงเออ ได้รวบรวมบันทึกข้อมูลระหว่างเดือน กรกฎาคม ถึงเดือน ตุลาคม 2517 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำนิทานเหล่านี้ควารู้ไปกับนิทานต่าง ๆ ที่ได้พิมพ์ออกมาแล้วมาใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบ โดยเน้น

¹ ชำนาญ รอดเหตุภัย, "วรรณกรรมไทยลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย" (ปริญาวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517).

ถึงความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันทางด้านวรรณคดีที่สืบมาตั้งแต่ดั้งเดิมของคนไทย และ
ใตบางเผ่าซึ่งได้เล่าสืบต่อกันมาและเพื่อบันทึก เก็บรักษานิทานต่าง ๆ นี้ไว้

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ปรากฏว่า ได้นิทานคนเมือง 151 เรื่อง นิทานลือ 128
เรื่อง นิทานชาวไทยใหญ่ 159 เรื่อง และนิทานของเขิน 55 เรื่อง เวหน์ เพลงเออ
ได้ศึกษานิทานเหล่านี้ โดยแบ่งกลุ่มนิทานออกเป็น กลุ่มที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับจักรวาลและธรรมชาติ
ปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ ในสังคมและสภาพแวดล้อม กลุ่มนิทานลือภาค ซึ่ง เป็นเรื่องราวที่
เน้นหนักไปทางศีลธรรม กลุ่มนิทานสัตว์แก่ ๆ กลุ่มนิทานรักใคร่ กลุ่มนิทานที่เกี่ยวกับความฉลาด
และความโง่ ซึ่งรวมถึงนิทานมุขตลกทั้งหลายด้วย กลุ่มนิทานของผีและวิญญาณ กลุ่มนิทานที่มี
ปริศนาซึ่งเป็นแก่นเรื่องอันเป็นกลุ่มเล็กที่สุด กลุ่มนิทานทางพุทธศาสนา กลุ่มนิทานที่เป็นเรื่อง
ของประวัติศาสตร์ และกลุ่มผสมซึ่งเป็นนิทานนิยายต่าง ๆ ที่ไม่สามารถจัดให้เข้าอยู่ในประเภ
ไตประเภทหนึ่งได้อย่างแน่ชัด¹

การศึกษานิทานพื้นบ้านในภาคเหนือ ในปัจจุบันยังคงดำเนินการต่อไป โดยสถาบัน
ทางการศึกษา เช่น วิทยาลัยครู มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และโดยศูนย์วัฒนธรรม การ
เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นนิทานพื้นบ้านของสถาบันเหล่านี้ อาทิเช่นในปี 2520 ภาควิชาภาษาไทย
และภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก ได้รวบรวมศึกษาเรื่อง คติชาวบ้าน
จากตำบลไตรตรึงษ์ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ผลของการรวบรวมจำแนกประเภทได้
ดังนี้ นิทาน 33 เรื่อง เพลงชาวบ้าน 44 เพลง การละเล่น 25 ชนิด ประเพณี 8 ประเพณี
คำพูด 18 บท ปริศนาคำทาย 68 บท ความเชื่อ 4 บท²

¹ เวหน์ เพลงเออ ผู้รวบรวม, ด้วยปัญญาและความรัก นิทานชาวเมืองเหนือ.
(กรุงเทพฯ : สยามสมาคมและสำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2519).

² ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
คติชาวบ้านจากตำบลไตรตรึงษ์ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. (พิษณุโลก : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2520).

และในปี 2522 นคร พันธ์รุณรงค์ โดยศูนย์ลู่โฮทัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก ได้รวบรวมนิทานพื้นบ้านของท้องถิ่นลู่โฮทัย และบริเวณโดยรอบในเขต 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลู่โฮทัย พิษณุโลก กำแพงเพชร อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ พิจิตร ตาก และ นครสวรรค์ ผลการรวบรวมได้นิทานทั้งสิ้น 120 เรื่อง¹

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การศึกษาคติชาวบ้านและนิทานพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้กระจายไปใน จังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา นครพนม ลูร์นทร์ และอาจมีจังหวัดอื่น ๆ อีก โดยในปี พ.ศ. 2516 จารุณี กองพลพรหม วิจัยเรื่อง "คุณค่าคติชาวบ้านหมู่บ้านเมืองเก่า" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมคติชาวบ้าน หมู่บ้านเมืองเก่าไว้เป็นหมวดหมู่ ศึกษาคุณค่าและแปลความหมายวิเคราะห์ให้ละเอียดลึกซึ้ง ผลการรวบรวมข้อมูลจำแนกได้เป็น เพลงกล่อมเด็ก 10 บท เพลงหยอกเด็ก 7 บท ฎญา 114 บท นิทาน 21 เรื่อง โดยแบ่งเป็นนิทานเรื่องสัตว์ นิทาน คติ นิทานมุขตลกหยาบโหล่น มุขตลกนักบวช มุขตลกเจ้าปัญญาและนิทานทรงเครื่อง

ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า คติชาวบ้านหมู่บ้านเมืองเก่า มีคุณค่าด้านปรัชญา ลุ่มทรียะและจรรยาบรรณ อันเป็นเครื่องชี้ให้เห็นคตินาการ ชีวิตความเป็นอยู่และมาตรฐาน ทางสังคมของชาวบ้านเมืองเก่า²

¹ นคร พันธ์รุณรงค์. นิทานพื้นบ้านของท้องถิ่นลู่โฮทัยและบริเวณโดยรอบ. (พิษณุโลก : ศูนย์ลู่โฮทัยศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2522).

² จารุณี กองพลพรหม, "คุณค่าคติชาวบ้านหมู่บ้านเมืองเก่า" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 ปรีชา อุยตระกูล ได้ศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลดำบล
 รังกาใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อจำแนกประเภทของวรรณกรรมพื้นบ้านตาม
 รูปแบบ (Form) ของเรื่อง ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้านกับประวัติ
 สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ระบบครอบครัวและเศรษฐกิจ ตลอดจนความเชื่อประเพณี
 ค่านิยมของชาวตำบลดำบลรังกาใหญ่ และเพื่อดูว่าวรรณกรรมพื้นบ้านที่รวบรวมได้ มีลักษณะร่วมกับ
 กฎติกดาบรรพ์ของวรรณกรรมพื้นบ้าน (Epic Laws of Folk Narrative)
 ของ เอกเซล ออริก (Axel Olrik) เพียงไร

ปรากฏว่าได้วรรณกรรมพื้นบ้านทั้งสิ้น 88 เรื่อง จำแนกได้เป็น นิทานทรงเครื่อง
 8 เรื่อง ประวัติ 3 เรื่อง นิยาย 7 เรื่อง นิทานคติ 11 เรื่อง นิทานเรื่องสัตว์ 5 เรื่อง
 และนิทานมุขตลก 54 เรื่อง ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลดำบลรังกาใหญ่
 สละทอนให้เห็นถึงประวัติและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ระบบครอบครัวและเศรษฐกิจ
 ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม กฎติกดาบรรพ์ของ เอกเซล ออริก (Axel Olrik) มีความ
 สอดคล้องและมีลักษณะร่วมกับวรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลดำบลรังกาใหญ่อย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้
 วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลดำบลรังกาใหญ่ บางเรื่องมีโครงเรื่องหรือเหตุการณ์บางตอนคล้ายคลึง
 กับวรรณคดีแบบฉบับ¹

ในปีเดียวกันนี้ ศรัลสุดา เอื้อนครินทร์ ได้ศึกษาคติชาวบ้านของชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่ง
 ที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยได้ศึกษาวิจัยถึงวรรณกรรมพื้นบ้านผู้ไทย ตำบลเรณู
 จังหวัดนครพนม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวมจำแนกประเภทตามรูปแบบ (Form) และวิเคราะห์
 ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมพื้นบ้านกับชีวิตความเป็นอยู่ แนวคิดของคนในท้องถิ่นนั้น นอกจากนี้

¹ ปรีชา อุยตระกูล, "วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลดำบลรังกาใหญ่ อำเภอพิมาย
 จังหวัดนครราชสีมา" (ปริญาวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
 2520).

แล้วยังเป็นการเผยแพร่วรรณกรรมชาวผู้ไทยไว้มิให้สูญหาย และเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันของชาวไทยทั่วไปกับชาวผู้ไทย ผลการรวบรวมปรากฏว่าได้นิทานทั้งสิ้น 82 เรื่อง จำแนกได้เป็น นิทานทรงเครื่อง 5 เรื่อง ประวัติ 4 เรื่อง นิทานคติ 26 เรื่อง นิทานเรื่องสัตว์ 5 เรื่อง นิยาย 12 เรื่อง และนิทานมุขตลก 30 เรื่อง

ผลการศึกษารวบรวมปรากฏว่า นิทานของชาวผู้ไทยได้รับอิทธิพลมาจากนิทานชาดก และนิทานของชาวไทยในถิ่นอื่น การเล่าเป็นไปเพื่อความสนุกสนานและแทรกคติธรรม นิทานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของชาวผู้ไทยที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวอย่างลึกซึ้ง ชาวผู้ไทยมีค่านิยมในด้านการนับถือพุทธคำสั่งา ยกย่องอำนาจและคนมีเงิน เคารพผู้อาวุโส รักพวกพ้อง มีเมตตา รักอิสระ สนุกสนาน ยกย่องความดีต่าง ๆ และมีความเชื่อในเรื่องผีล้างเทวดา¹

การศึกษานิทานพื้นบ้านให้ผลการวิเคราะห์ที่คล้ายคลึงกันกล่าวคือ นิทานพื้นบ้านสะท้อนให้เห็นสภาพสังคม วิถีชีวิตของชนในกลุ่มสังคมนั้น อย่างเช่น ผลงานของ ยุพดี จรรย์ยานนท์ ได้ศึกษานิทานชาวบ้าน ตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อรวบรวมนิทานชาวบ้านและศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้เห็นลักษณะทั่วไปของชีวิต ตลอดจนค่านิยมทางสังคม เพื่อชี้ให้เห็นเอกลักษณ์ของคนในท้องถิ่นและเป็นการเผยแพร่คุณค่านิทานชาวบ้านในท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักแก่ผู้สนใจทั่วไป นิทานที่รวบรวมได้มี 53 เรื่อง แบ่งตามลำดับตามระบบตรรกะของ สตีธ ทอมสัน (Stith Thompson) ได้ 13 หมวด

ผลการศึกษาปรากฏว่า นิทานชาวบ้านได้แสดงให้เห็นสภาพชีวิตของสังคมเกษตรกร ค่านิยมทางสังคมที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากพุทธคำสั่งา และมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ในอดีต

¹ ศรัลสุดา เอื้อนครินทร์, "วรรณกรรมพื้นบ้านผู้ไทย ตำบลเรณู จังหวัดนครพนม" (ปริญาานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520).

และยังพบว่านิทานชาวบ้านของตำบลดอมพระ บันทึกสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยมทางสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีของคนสมัยก่อน¹

จากรายงานผลการวิจัยทุนวิจัยชาติภักดิ์ กลุ่มโภชปี 2523 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง โลกทรรศน์วรรณกรรมพื้นบ้านหมู่บ้านขามธาตุ ขอนแก่น โดย จารุณี กองพลพรม มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านขามธาตุไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมศึกษา โลกทรรศน์ของวรรณกรรมพื้นบ้านซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพของสังคม และศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาค้นคว้าภาษาถิ่น การพัฒนาประเทศ ผลการรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้าน จำแนกได้เป็นเพลงกล่อมเด็ก 12 บท เพลงหยอกเด็ก 2 บท นิทาน 33 เรื่อง ฎญา 7 ส่วนวน และจารีตประเพณี

ผลการวิจัยเคราะห์ปรากฏว่า โลกทรรศน์ : วรรณกรรมพื้นบ้านหมู่บ้านขามธาตุ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ได้สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตอย่างเรียบง่ายในรูปแบบของสังคมเกษตรกรรม แต่ก็มีระเบียบตามกฎหมายเกณฑ์ของจารีตประเพณีที่ดำรงมา ชาวบ้านต่างมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งที่อยู่นอกเหนือจากธรรมชาติ มีความเชื่อในผลบุญแห่งการทำความดี โลกทรรศน์ที่เด่นชัดก็คือ ชาวบ้านขามธาตุมีจิตใจศรัทธาในพระพุทธรูปค่าสนา มีความเชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของ เจดีย์พระธาตุขามแก่น ซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจและคุ้มครองชาวบ้านให้พ้นจากอันตราย²

ภาคกลาง

การศึกษาและวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านในภาคกลางไม่ค่อยแพร่หลายมากนักอาจเป็นเพราะว่า กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในแถบนี้ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมใหม่ จนสูญเสียลักษณะที่ดำรง

¹ ยุพดี จรัญยานนท์, "การศึกษานิทานชาวบ้าน ตำบลดอมพระ อำเภอดอมพระ จังหวัดสุรินทร์" (ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522).

² จารุณี กองพลพรม, รายงานผลการวิจัย ทุนวิจัยชาติภักดิ์ กลุ่มโภชปี เรื่อง โลกทรรศน์ : วรรณกรรมพื้นบ้าน หมู่บ้านขามธาตุขอนแก่น ([ม.ป.ท.] จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523).

แต่ดั้งเดิมไปเป็นส่วนมาก แม้กระนั้นก็ยังมีผลงานการวิจัย 2 ฉบับ ที่ศึกษาและวิเคราะห์
วรรณกรรมของชาวไทยรามัญในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และอำเภอ
โพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยในปี พ.ศ. 2516 สันทรศิรี สุปัญญากร ศึกษาวรรณกรรมไทย
รามัญ จากตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อรวบรวมคำแนก
ประเภทและวิเคราะห์วรรณกรรมของชาวไทยรามัญ โดยที่รวบรวมวรรณกรรมได้ 81 เรื่อง
จำแนกได้เป็นประวัติ 16 เรื่อง นิทานไม่รู้จบ 2 เรื่อง นิทานเรื่องสัตว์ 2 เรื่อง นิทานคติ
8 เรื่อง นิยาย 32 เรื่อง นิทานทรงเครื่อง 6 เรื่อง และมุขตลก 15 เรื่อง

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นแนวคิด ค่านิยม
และมาตรฐานการปฏิบัติตนในสังคมของชาวทรงคนอง ว่าส่วนใหญ่ได้มาจากหลักทางพุทธศาสนา
ซึ่งแสดงถึงอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน¹

งานวิจัยอีกฉบับหนึ่ง ของ สุริยา คงประเสริฐ ได้ศึกษาวรรณกรรมไทยรามัญ
ตำบลคลองตากุด อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2522 โดยมีวัตถุประสงค์
เพื่อรวบรวมคำแนกประเภทและวิเคราะห์วรรณกรรมไทยรามัญ ตำบลคลองตากุด วรรณกรรม
ที่รวบรวมได้มีทั้งหมด 48 เรื่อง จำแนกได้เป็น นิยาย 10 เรื่อง นิทานมุขตลก 5 เรื่อง
นิทานเรื่องสัตว์ 10 เรื่อง นิทานคติ 14 เรื่อง นิทานทรงเครื่อง 8 เรื่อง นิทานอิงประวัติ
4 เรื่อง

ผลการวิจัยปรากฏว่า วรรณกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของ
ไทยรามัญหลายประการ เช่น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการใช้ถ้อยคำ สำนวนโวหาร แนวคิด

---

¹ สันทรศิรี สุปัญญากร, "วรรณกรรมไทยรามัญ จากตำบลทรงคนอง อำเภอ
พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ" (ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2516).

ความเชื่อ ตลอดจนสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวไทยรามัญ ตำบลคลองตากต ซึ่งได้อธิรพล
มาจากพุทธคำสอน¹

ภาคตะวันออกเฉียง

ผลงานการวิจัยนิทานพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงมีไม่มากนัก โดยเมื่อปี พ.ศ. 2511
กิ่งแก้ว อັตถากร ได้ศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมจากบ้านโน ตำบลนาป่า อำเภอเมือง
จังหวัดชลบุรี ได้วรรณกรรม 5 ประเภท คือ

1. นิทาน ที่รวบรวมได้แบ่งตามเนื้อหา โวหาร และโครงสร้างออกเป็น 6 ชนิด
คือ นิทานไม่รู้จบ นิทานเรื่องสัตว์ นิทานคติ มุขตลก เรื่องไม้ และนิทานทรงเครื่อง
2. นิยาย สำแนกออกเป็นนิยายที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ในธรรมชาติ พันธุ์ไม้
สัตว์ บุคคล สถานที่ และประเพณี
3. ประวัติ เป็นเรื่องที่มีมุ่งแสดงประวัติบุคคล สถานที่
4. แหล่ง เป็นบทร้องที่หมอยวิจัยในงานต่าง ๆ
5. มหาภากาพย์²

การรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงกว้างขวางมากขึ้น เมื่อมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ได้จัดโครงการวิจัยภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียง
โดยในปี พ.ศ. 2522 ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียง
(ระยะต้น) (A Study of the Folk Literature of Eastern Thailand)

---

¹ สุริยา คงประเสริฐ, "วรรณกรรมไทยรามัญ ตำบลคลองตากต อำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี" (ปริญาานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522).

² กิ่งแก้ว อັตถากร, วรรณกรรมจากบ้านโน เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่
113 (กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2514).

(Initial Phase) โดยการรวบรวมและศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออก ระยะต้น
ทำในเขต 2 จังหวัด คือ ชลบุรีและฉะเชิงเทรา มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้าน
ทั้งประเภทมุขปาฐะและประเภทลายลักษณ์ไว้ แล้วนำมาจำแนกประเภท ตลอดจนวิเคราะห์ความ
สัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้านกับชีวิตความเป็นอยู่ของเจ้าของวรรณกรรม วรรณกรรม
ประเภทมุขปาฐะนำมาจำแนกได้ดังนี้

นิทานชาวบ้าน	จำนวน	270	เรื่อง
เพลงชาวบ้าน	จำนวน	106	เรื่อง
คำกล่าว	จำนวน	60	เรื่อง
ปริศนา	จำนวน	166	เรื่อง
ความเชื่อ	จำนวน	378	เรื่อง

ข้อมูลประเภทลายลักษณ์ไม่สามารถจำแนกประเภท และนำมาวิเคราะห์ได้ดังนั้น
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมุขปาฐะ เฉพาะที่เป็นนิทานชาวบ้าน ปรากฏว่านิทานพื้นบ้านของชาวชลบุรี
และฉะเชิงเทรา จำแนกตามประเภทของนิทานได้ 11 ประเภท ได้แก่ เทพนิยาย นิทานคติ
นิทานวีรบุรุษ นิทานประจำถิ่น ตำนานและเทวปกรณ์ นิทานสัตว์ นิทานอุทาหรณ์ นิทานมุขตลก
นิทานอธิบาย นิทานไม่รู้จบหรือนิทานเข้าแบบและเปิดเตล็ด

ความสัมพันธ์ระหว่างนิทานชาวบ้านกับวิถีชีวิตของชาวชลบุรีและฉะเชิงเทรา
ปรากฏว่า ชาวชลบุรีและฉะเชิงเทราใช้นิทานเป็นเครื่องบันเทิงใจในยามว่าง ในงานศพและ
ในการเผ่าหึงงออยู่ไฟ ใช้นิทานเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดของคนรุ่นหนึ่งไปยังอีก
รุ่นหนึ่งใช้นิทานปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติบางประการ นอกจากนี้นิทานชาวบ้านของชาวชลบุรี
และฉะเชิงเทรา ยังสะท้อนสังคม สภาพภูมิศาสตร์ การปกครองที่นิยมมีพระมหากษัตริย์ผู้บุญ
ญาธิการ ความเชื่อในพุทธศาสนา และเชื้อชาติดั้งเดิม¹

¹ ทัศนีย์ ทานตวณิชและคณะ, การศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออก
(ระยะต้น) (A Study of the Folk Literature of Eastern Thailand) (Initial
Phase). (กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคตะวันออก มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2522).

ภาคใต้

การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านในจังหวัดทางภาคใต้มี มีทั้งที่เป็นวรรณกรรมประเภท มุขปาฐะและลายลักษณ์อักษร ดัง เช่นในปี พ.ศ. 2517 ปราณี ขวัญแก้ว ได้ศึกษาวรรณคดี ชาวบ้านจากหนังสือชุดคำ ตำนานร้อยพันปี ทั้งนี้เพื่อรวบรวมและเผยแพร่วรรณคดีชาวบ้านที่ ปราณี ขวัญแก้วฉบับตัวเขียนในหนังสือชุดคำ ตำนานร้อยพันปี จำนวน 3 เรื่อง คือ เรื่องพระรถเมรี หอยสังข์และวันคาร โดยศึกษาถึงที่มาของเรื่อง ธรรมเนียมนิยมในการแต่ง จุดมุ่งหมายในการแต่ง ลักษณะคำประพันธ์ แนวคิดการดำเนินเรื่อง คุณค่าทางสุนทรียะ ความลุ่มลึก ค่านิยมของสังคมวัฒนธรรมประเพณี พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับวรรณคดีแบบฉบับ เรื่องกาพย์พระไชยสุริยา ของสุนทรภู่ บทพระราชนิพนธ์เรื่องสังข์ทองและเรื่องสุวรรณสังข์จากปัญญาล่ชาดก

ผลการศึกษาปรากฏว่า เรื่องพระรถเมรีและหอยสังข์ ได้เค้าโครงเรื่องจากนิทานพื้นบ้าน แต่แต่งเขียนแบบนิทานชาดก เรื่องวันคารเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของกวี โดยกวีมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเพลิดเพลินในอรรถรส และแสดงแนวคิดของกฎแห่งกรรม ภาษาที่ใช้เป็นภาษาถิ่นตรงไปตรงมา เกิดภาพพจน์ วรรณคดีสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม สภาพชีวิต แนวทางประเพณีปฏิบัติของคนในท้องถิ่นได้ชัดเจน การเปรียบเทียบพบว่า เรื่องพระรถเมรีและกาพย์พระไชยสุริยามีลักษณะร่วมกันในการใช้คำประพันธ์และพรรณนา เรื่องหอยสังข์กับสังข์ทองมีลักษณะร่วมกันในการดำเนินเรื่อง ชื่อตัวละครและสถานที่¹

การศึกษาวรรณกรรมภาคใต้มีลักษณะแตกต่างไปจากภาคอื่น กล่าวคือ ศึกษาประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ในปี พ.ศ. 2520 อุดม หนูทอง ได้ศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ประเภทนิทานประโลมโลก โดยศึกษาในเรื่องของผู้แต่ง วัตถุประสงค์

¹ปราณี ขวัญแก้ว, "วรรณคดีชาวบ้านจาก "ชุดคำ" ตำนานร้อยพันปี" (ปริญญาานิพนธ์ มหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2517).

ในการแต่งยุคสมัยที่แต่ง เนื้อหา รูปแบบการประพันธ์ บ่อเกิดของวรรณกรรมและคุณค่า

ผลการศึกษาพบว่า นิทานประโลมโลกส่วนใหญ่ไม่ทราบผู้แต่งและสมัยที่แต่ง แต่ก็พอจะเนได้ว่า แต่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยแต่งเพื่อใช้เป็นหนังสือสวด เพื่อความบันเทิง และหวังจะได้โอนิสังส์จากการแต่งหนังสือเพื่อผลในปรภพ แนวคิดที่ปรากฏอยู่ก็มีแนวคิดเกี่ยวกับกรรม ความกตัญญู ความรู้ความสามารถ บุญบารมี การไม่จองเวร ความรัก ผลการทำบุญให้ทาน การปฏิบัติธรรม ความอดุส่าหะและอารมณ์ของมนุษย์ แนวคิดเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมพฤติกรรมและค่านิยมของคนในสังคมบักซ์ใต้ตั้งแต่โบราณ นอกจากนี้นิทานประโลมโลกยังสะท้อนให้เห็นถึงสังคมของบักซ์ใต้ในอดีตในด้าน การอบรมสั่งสอน ด้านจริยธรรมความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ทางสังคม ประเพณี การละเล่นและความเชื่อ บ่อเกิดของวรรณกรรมได้ค้ำมาจากปัญญาส์ชาตจากวรรณกรรมภาคกลางและคิดแต่งขึ้นเอง โดยผู้แต่งใช้กาพย์เป็นพื้น ฝิยาฉิ 11 ฉบับ 16 สู่รางคนางค์ 28 และยังดัดแปลงมาจากคณะฉันทบางประเภท¹

ผลการศึกษาของ อุดม หนูทอง มีส่วนสนับสนุนงานของ อัครา บุญทิพย์ ที่ได้รวบรวมและปริวรรตวรรณกรรมท้องถิ่น เรื่อง "หาเหตุ" จากหนังสือชุด วรรณกรรมเรื่องนี้ใช้คำประพันธ์ประเภทกาพย์ และได้วิเคราะห์ว่า นิทาน "หาเหตุ" มีมาแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นผลงานวรรณกรรมของเมืองกลางโดยตรงมากกว่าที่จะมาจากนครศรีธรรมราช แนวของเรื่องเป็นทำนองเสียดสี ล้อเสียด ประชดสังคม เนื้อเรื่องบางตอนมีส่วนคล้ายกับวรรณกรรมภาคกลาง เช่น เรื่องสังข์ทอง ลมุนทรโฆษ และ อนุทร²

¹ อุดม หนูทอง, วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ประเภทนิทานประโลมโลก (สงขลา .
ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, [ม.ป.ป.]

² อัครา บุญทิพย์, หาเหตุ. [ม.ป.ท.] ศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยครูภูเก็ต,
[ม.ป.ป.]

จากผลการวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านของภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ ได้แสดงให้เห็นอย่างแจ่มชัดว่า วรรณกรรมพื้นบ้านหรือ นิทานพื้นบ้านได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของกลุ่มคนในสังคมที่ยึดมั่นใน พุทธศาสนา การเล่านิทานจึงเป็นไปเพื่อความสนุกสนานเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิดของ บรรพชน เพื่อปลูกฝังค่านิยม จริยธรรม คุณธรรมของสังคมให้แก่อนุชน และด้วยเหตุที่การยึดมั่น ในพุทธศาสนา มีแนวปฏิบัติมาจากแหล่งเดียวกัน จึงทำให้นิทานของแต่ละภาคมีสัมพันธ์ภาพต่อกัน ที่สำคัญก็คือนิทานพื้นบ้านเป็นต้นกำเนิดของวรรณคดี เช่น พระราชนิพนธ์ สังข์ทอง เป็นต้น

งานวิจัยในต่างประเทศ

การศึกษานิทานพื้นบ้านในต่างประเทศเป็นไปอย่างกว้างขวาง นักคิดชนวิทยาหลาย ท่านต่างก็เป็นที่รู้จักกันดี เช่น อลัน ดันเดส (Alan Dundes) ผู้ซึ่งรวบรวมวรรณกรรม พื้นบ้านในรูปแบบต่าง ๆ สตีธ ทอมสัน (Stith Thompson) ผู้จำแนกนิทานพื้นบ้านออกเป็นประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้านในต่างประเทศมีดังต่อไปนี้ เมื่อปี ค.ศ. 1974 จูดีธ แอน เฮกส์ (Judith Ann Hakes) ได้ศึกษาองค์ประกอบของวัฒนธรรมทางสังคม ในนิทานพื้นบ้านของพวกไททัน (Teton Sioux) มีจุดประสงค์เพื่อสำรวจเนื้อเรื่องและ ผลสะท้อนของนิทานที่มีต่อวัฒนธรรมทางสังคมของพวกไททัน โดยศึกษาจากนิทานจำนวน 178 เรื่อง ผลการศึกษาปรากฏว่า นิทานพื้นบ้านของพวกไททันสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของพวก ไททัน องค์ประกอบทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมารยาทและวิถีชีวิตนิทานที่บ่งบอกลักษณะ เช่นนี้จะพบมากในนิทานโกหก¹

---

¹Judith Ann Hakes, "Elements of Social Culture In Teton Sioux Folktales" Dissertation Abstracts International. 35 (October, 1974) : 2164-A.

ความสนใจในการศึกษาคติชาวบ้าน นิทานพื้นบ้านมิได้อยู่ในเฉพาะนักวิชาการที่สนใจ
ด้านนี้เท่านั้น หากแต่ยังกระจายไปในสถาบันทางการศึกษา โดยเมื่อปี ค.ศ. 1976 ชาลส์
สโนว์ กูธรี (Charles Snow Guthrie) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษานิทานหรือความ
เชื่อถือของชาวบ้านในมลรัฐเคนตักกี เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับจัดโปรแกรมภาษาอังกฤษ
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมคำประพันธ์ต่าง ๆ ที่เป็นนิทาน
ความเชื่อถือของชาวบ้านในมลรัฐเคนตักกี เพื่อนำไปใช้ในโปรแกรมการเลือกวิชาภาษาอังกฤษ
ในระดับมัธยมศึกษา ศึกษาทัศนคติของครูที่มีต่อคำประพันธ์ ศึกษานิทานพื้นบ้านที่ใช้ในโรงเรียน
มัธยมศึกษา และศึกษาการจัดอบรมเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของครูที่สอนนิทานพื้นบ้านและครูที่จบ
จากระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ผลการศึกษาปรากฏว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาในมลรัฐ
เคนตักกี เปิดสอนนิทานพื้นบ้านในโปรแกรมวิชาเลือก คำประพันธ์ต่าง ๆ ในนิทานพื้นบ้าน
มีคุณค่า ครูส่วนใหญ่ไม่เคยเรียนวิชานิทานพื้นบ้านเลย วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย 7 สถาบันใน
เคนตักกีเปิดสอนวิชาเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน 1 วิชาหรือมากกว่า มี 3 สถาบันเปิดสอนในระดับ
บัณฑิตวิทยาลัยและอีก 1 สถาบัน เปิดสอนเป็นวิชาโท¹

การศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านนอกจากจะศึกษารูปแบบ ลักษณะพฤติกรรมของ
ตัวละครในนิทาน และโครงสร้างของนิทานแล้ว จำนวนโวหารที่ใช้ในการเล่านิทานก็ยังเป็นอีก
สิ่งหนึ่งที่บ่งบอกลักษณะนิสัยของกลุ่มชนได้ ดังเช่นที่ ฮาเซล สนิ วริกเกิลส์เวิร์ท (Hazel
Jean Wrigglesworth) ได้ศึกษาบรรยายโวหารในนิทานพื้นบ้านภาษาฮิราเดียน
โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาจำนวนที่ทำให้คนสนใจในการเล่านิทานพื้นบ้านของเผ่าโมนโนโบ
(Monobo) และสำรวจปฏิกริยาของผู้ฟังที่มีต่อคติสอนใจในนิทานพื้นบ้าน

---

¹Charles Snow Guthrie, "A Study of Kentucky Folkloric as a Resource for High School English Programs of the State" Dissertation Abstracts International. 37 (March 1977) : 5978-A - 5979-A.

ผลการศึกษาปรากฏว่า นิทานพื้นบ้านมีความสำคัญต่อคนในสังคมของเผ่า โมโนโบ เป็นเครื่องบันเทิงอารมณ์และยังแสดงให้เห็นค่านิยมและจริยธรรมเป็นอย่างดี ส่วนนวนิหาร ในนิทานแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของเผ่านี้¹

ต่อมาในปี ค.ศ. 1979 สตีเวน สวาน โจนส์ (Steven Swann Jones) ศึกษาการแต่งนิทานพื้นบ้านเรื่อง สโนไวท์ โดยมุ่งศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดนิทานพื้นบ้าน โดยที่ผู้วิจัยศึกษาจากเรื่องสโนไวท์ ผลปรากฏว่า นิทานพื้นบ้านเรื่องสโนไวท์มีโครงสร้าง 3 ส่วน ได้แก่ อนุภาค (Motif) กรอบอนุภาค (Motifemes) และหน้าที่ (Function) โครงสร้างทั้ง 3 นี้ เป็นตัวที่ก่อให้เกิดนิทานขึ้น โดยหากใช้อนุภาคต่างกัน เนื้อเรื่องก็ต่างกันไปด้วย นอกจากนี้โครงสร้างทั้ง 3 ส่วนนี้ ยังมีส่วนในการสร้างอารมณ์ ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เล่าและผู้ฟังนิทาน²

การศึกษานิทานพื้นบ้าน นอกจากจะดูโครงสร้างทั้ง 3 ส่วนดังกล่าวแล้ว ยังต้องดู ตัวละครด้วยว่าเป็นบุคคลประเภทใด หรือเป็นสัตว์ สิ่งของ เพราะบางครั้งบทบาทของตัวละคร ในนิทานพื้นบ้านก็คือตัวแทน หรือสิ่งที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม เมื่อปี ค.ศ. 1980 แจไนส์ ลิน สต็อกเคิร์ต (Janice Lynn Stockard) ได้ศึกษาบทบาทของสัตว์ตัวต่า ในนิทานพื้นบ้าน โดยมุ่งศึกษาลักษณะและอภิปรายถึงนิทานพื้นบ้านที่มีตัวละคร เป็นสัตว์ตัวต่า ผลของการศึกษาชี้ให้เห็นว่าภาพพจน์ของสัตว์ตัวต่าในสมัยก่อนประกอบด้วยองค์ประกอบทางสังคม

¹Hazel Jean Wrigglesworth, "Folk Rhetoric In the Narration of Ilianen Manobo Folktales" Dissertation Abstracts International. 39 (March 1979) : 5658-A.

²Steven Swann Jones, "The Construction of the Folktale : "Snow White" Dissertation Abstracts International. 40 (April 1980) : 5538-A - 5539-A.

และวัฒนธรรมมากกว่าที่ได้ลุ่มดูไว้ นอกจากนี้สตรีผิวดำเป็นตัวละครสำคัญในนิทานพื้นบ้าน
ที่ก่อให้เกิดนิทานที่สับสนนาน เช่นเดียวกับนิทานที่ผู้ย้ายเป็นตัวเอก¹

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

ประวัติหมู่บ้านห้วยแม่ซ้าย

ลักษณะที่ตั้ง

หมู่บ้านห้วยแม่ซ้ายตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดเชียงราย ระยะเวลาห่าง
จากจังหวัดประมาณ 16 กิโลเมตร โดยตั้งอยู่หมู่ที่ 11 ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัด
เชียงราย อยู่ในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล 450 เมตร

ประชาชนในหมู่บ้านห้วยแม่ซ้ายตั้งบ้านเรือนเรียงรายไปตามไหล่เขา เป็นแนวยาว
ประมาณ 1 กิโลเมตร

ประวัติหมู่บ้าน

เมื่อปี พ.ศ. 2422 นายย่งเสี้ยว แซ่จ้าว เป็นผู้นำอพยพชาวเขาเผ่าเย้า จำนวน
9 ครอบครัว จากเมืองสิงห์ แห่งราชอาณาจักรลาว (ในสมัยนั้น) เข้ามาอยู่ในประเทศไทย
เพราะเห็นว่าประเทศไทยมีที่ดินกว้างขวางว่างเปล่า ผู้คนไม่หนาแน่น การอพยพครั้งแรกมาตั้ง
รกรากอยู่ที่บ้านห้วยก่า อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ต่อมาอพยพไปอยู่บ้านห้วยแม่แงง
อำเภอแม่สรวย จากนั้นจึงได้ย้ายไปอยู่บ้านห้วยขมภู ตำบลห้วยขมภู อำเภอเมือง จังหวัด
เชียงราย

---

¹Janice Lynn Stockard, "The Role of the American Black Woman
In Folktales : An Interdisciplinary Study of Identification and
Interpretation" Dissertation Abstracts International. 41 (September
1980) : 1166-A.

ในปี พ.ศ. 2468 นายตะโหนดเสียว แซ่จ้าว และนายเล่าลู่ แซ่จ้าว ได้นำชาวบ้าน จำนวน 16 หลังคาเรือน อพยพไปอยู่ดอยบ่อ ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย และได้อาศัยอยู่ที่นั่นถึง 14 ปี ต่อมาในปี พ.ศ. 2486 จึงได้อพยพมาอยู่ลุ่มน้ำห้วยแม่ซ้าย โดยแยกออกเป็น 2 หมู่บ้าน ๆ แรก เรียกหมู่บ้านเขาสองแคว มี 8 หลังคาเรือน (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสวนป่า ห้วยแม่ซ้าย) มีนายเล่าลู่ แซ่จ้าว เป็นหัวหน้า หมู่บ้านที่ 2 ย้ายมาอยู่ ลานเลาเคะเซียง (ในบริเวณโรงเรียนห้วยแม่ซ้าย ปัจจุบัน) มี 8 หลังคาเรือน มีนายเกาฝง แซ่จ้าว เป็นหัวหน้า ต่อมาอีก 5 ปี จึงอพยพเข้ามาอยู่บ้านดอยยาว (ห้วยแม่ซ้าย) เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นที่อยู่ในปัจจุบัน ส่วนเขากี่หมู่บ้านเขาสองแคว ซึ่งมีนายเล่าลู่ แซ่จ้าว เป็นหัวหน้า ก็ได้อพยพมาสมทบด้วยในปี พ.ศ. 2513 ดังนั้น บ้านเขาดอยยาวในขณะนั้น จึงมีสมาชิกทั้งหมด 16 หลังคาเรือน และที่น้ำตกห้วยแม่ซ้ายมีอีก 2 หลังคาเรือน รวมเป็น 18 หลังคาเรือน

ต่อมาเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2513 เจ้าหน้าที่จากกรมประชาสัมพันธ์ ได้ทำการสำรวจชาวเขาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย และตั้งบ้านเขาดอยยาว เป็นหมู่บ้านหลักในการพัฒนาและส่งเสริมชาวเขา เมื่อปี พ.ศ. 2514

ต่อมาเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2514 ทางอำเภอเมืองเชียงราย ได้ประกาศตั้งหมู่บ้านเขาดอยยาวเป็นหมู่บ้านตามกฎหมาย โดยตั้งชื่อหมู่บ้านตามลุ่มน้ำว่า "บ้านห้วยแม่ซ้าย"

ปัจจุบันหมู่บ้านห้วยแม่ซ้ายมี นายเกาฝง แซ่จ้าว เป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยมีนายกุลิว แซ่จ้าว และนายบุญศรี แซ่จ้าว เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และปัจจุบันหมู่บ้านห้วยแม่ซ้ายยังเป็นที่ตั้งของหน่วยพัฒนาและส่งเสริมชาวเขา ซึ่งถือเป็นหมู่บ้านหลักในการพัฒนา โดยมีหมู่บ้านละยี่ บ้านจะแล บ้านปู่ย้อย และบ้านป่าคาใหม่ เป็นหมู่บ้านบริวาร

จำนวนประชากร

หมู่บ้านห้วยแม่ซ้ายมีจำนวน 41 หลังคาเรือน 52 ครอบครัว มีประชากรทั้งสิ้น 252 คน เป็นชาย 55 คน หญิง 64 คน เด็กชาย 61 คน เด็กหญิง 72 คน

ศาสนา

ชาวไทยภูเขาเผ่าเข้าบ้านห้วยแม่ซ้ายส่วนใหญ่มักยังคงมีความเชื่อถือในลัทธิความเชื่อเรื่องผี (Anamism) จะมีเพียง 10 - 15 ครอบครัว ที่เปลี่ยนมาเป็นการนับถือศาสนาคริสต์

ประเพณี

เมื่อประชากรส่วนใหญ่มักยังคงมีความเชื่อถือในลัทธิความเชื่อเรื่องผี ประเพณีซึ่งยังคงเดิม ยังคงทำพิธีบูชายัญ เช่น การเลี้ยงผี การทำขวัญผีแต่งงาน พิธีศพ พิธีตรุษ พิธีสารท เป็นต้น

อาชีพ

ชาวไทยภูเขาเผ่าเข้าบ้านห้วยแม่ซ้าย ประกอบอาชีพทางการเกษตรแบบเลี้ยงตัวเอง ที่ปลูกมี ข้าวโพด (สำหรับเลี้ยงสัตว์) งาม ข้าวไร่ มีบางครอบครัวที่ผานาดำเป็นของตนเอง มีการปลูกฝิ่นบ้างเล็กน้อย บ้างจับเจ้าหน้าที่ประจำส่งเคราะห์ที่ประจำอยู่ได้ส่ง เสริมให้ชาวไทยภูเขา ปลูกกาแฟ สับปะรด ลิ้นจี่ ชาวไทยภูเขาเผ่าเข้าในหมู่บ้านมีที่ดินเป็นของตนเองทั้งสิ้น สำหรับสัตว์เลี้ยงมี การเลี้ยงหมูเพื่อเข่นผีหรือขายถ้ามีความจำเป็น และยังมีเลี้ยงไก่ ฆ่า เป็ด เป็นต้น

การคมนาคม

หมู่บ้านห้วยแม่ซ้ายอยู่ห่างจากถนนสายเอเชีย 1 เป็นระยะทาง 17 กิโลเมตร การเดินทางเข้าหมู่บ้านจากตัวจังหวัดจะมีรถสองแถวเข้าไปถึงหมู่บ้านทุ่งหลวง ซึ่งเป็นหมู่บ้านคนไทย แล้วจึงเดินทางทำอีก 4 กิโลเมตร จึงจะถึงหมู่บ้านห้วยแม่ซ้าย ถ้ามีรถจักรยานยนต์ก็สามารถเดินทางถึงหมู่บ้านได้

การอนามัย

ในหมู่บ้านห้วยแม่ซ้ายไม่มีสถานอนามัย ดังนั้นเมื่อมีใครเจ็บป่วยมาก ๆ ก็จะส่งเข้าไปรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลประจำจังหวัด หรือสถานอนามัยที่หมู่บ้านสันป่ายาง ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 9 กิโลเมตร แต่โดยปกติแล้วการเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อยมักจะรักษาตนเองตามแผนโบราณ และในบางครั้งก็มีหมอเฒ่าเฒ่าเข้าไปรักษา หรือการซื้อยามารับประทานเอง

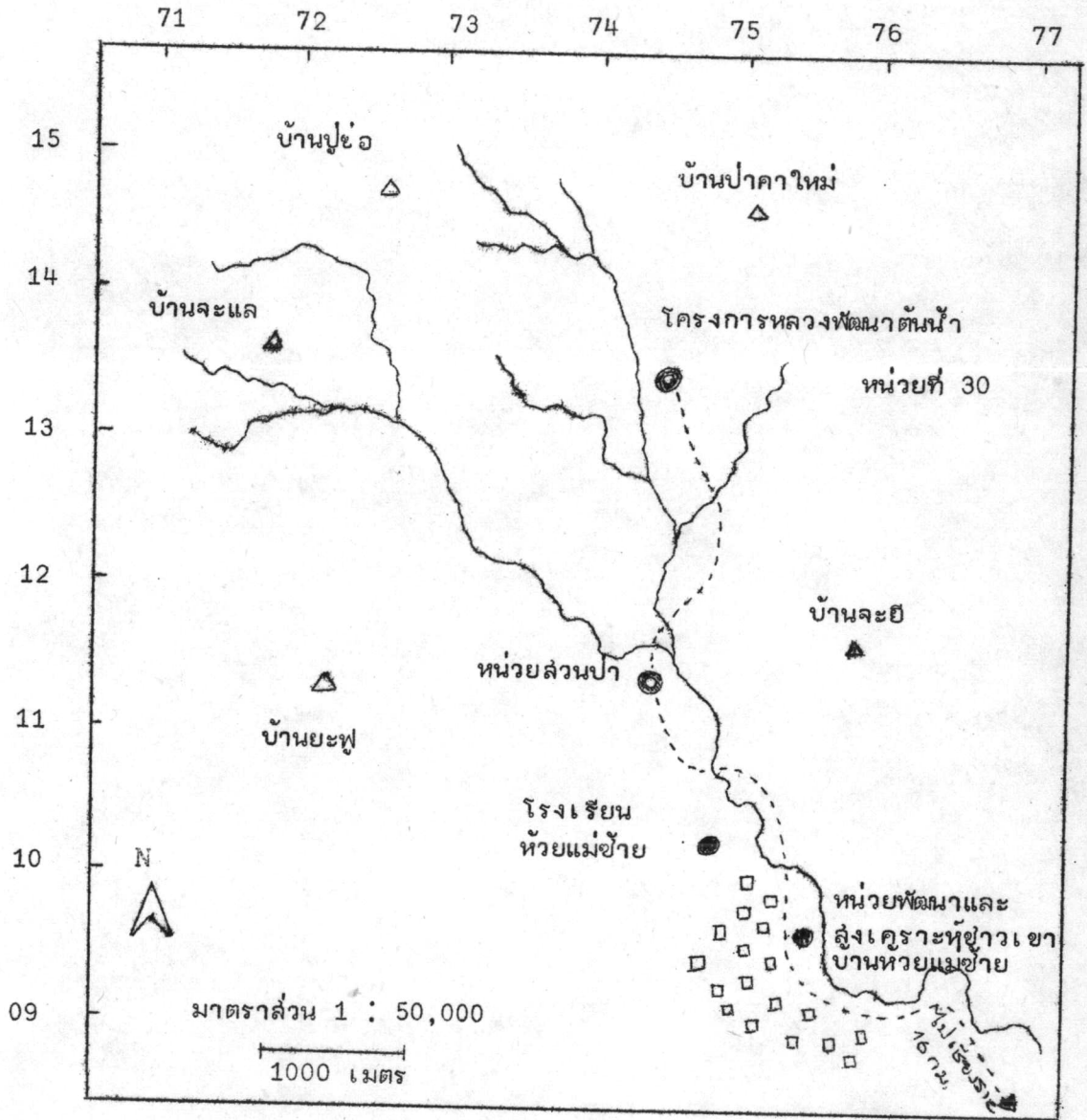
สาธารณสถาน

ภายในหมู่บ้านห้วยแม่ซ้าย มีโรงเรียนห้วยแม่ซ้ายซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา เป็นของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของหน่วยพัฒนาและส่งเสริมชาวเขาบ้านห้วยแม่ซ้าย มีโบสถ์ และเป็นที่ตั้งของหน่วยพัฒนาและส่งเสริมชาวเขาบ้านห้วยแม่ซ้าย

แผนที่บ้านห้วยแม่ซ้าย

หมู่ที่ 11 ต. แม่ยาว อ.เมืองเชียงราย จ.เชียงราย

- □ □ คำอธิบาย หมู่บ้านห้วยแม่ซ้าย
- ▲ หมู่บ้านที่อื่นกับหมู่ 11
- ลำห้วยแม่ซ้าย
- - - เส้นทางลาดอง

การอ่านนิทานพื้นบ้านชาวไทภูเขาเผ่าเย้า

ภาษาเย้าเป็นภาษาในตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan) เช่นเดียวกับภาษา
ม้งหรือม้ง ภาษาเย้าเป็นภาษาที่มีเสียงสูง-ต่ำ คล้ายภาษาจีนมากและเป็นชาวไทภูเขาเผ่า
เดียวที่ใช้ตัวหนังสือจีนเขียนหนังสือและอ่านเป็นภาษาเย้า

มีผู้สนใจและศึกษาภาษาเย้าหลายท่าน อาทิ เออเบิร์ต ชาร์ล เพอแนล
(Herbert Charles Purnell) ศึกษาภาษาเย้าที่พูดในจังหวัดเชียงราย¹ เมื่อปี
ค.ศ. 1965 การศึกษาภาษาเย้าของ เพอแนล เป็นการศึกษาอย่างมีหลักเกณฑ์ตามแนวทาง
ภาษาคำศัพท์ ต่อมา เพอแนล ได้เป็นบรรณาธิการให้แก่ ซิลเวีย เจ. ลัมเบิร์ต (Sylvia
J. Lombard) ในการเรียบเรียงพจนานุกรมเย้า-อังกฤษ² นอกจากนี้ วิลเลียม เอ.
ลัมมอลเลย์ (William A. Smalley)³ ก็ได้ศึกษาภาษาเย้าซึ่งต่อมาภายหลังได้ดัดแปลง
อักษรโรมันที่ เพอแนล ใช้เขียนแทนอักษรในภาษาเย้ามาใช้อักษรไทยแทน เพื่อใช้ในการสอน
ภาษาให้แก่ผู้ที่จะเข้าไปเผยแพร่คำสอนในหมู่บ้านชาวไทภูเขาเผ่าเย้า

---

¹Herbert Charles Purnell, "Phonology of a Yao Dialect
Spoken In the Province of Chiengrai, Thailand" (Master of Arts Thesis,
Faculty of the Hartford Seminary Foundation, Hartford Connecticut,
1965).

²Sylvia J. Lombard, comp. and Herbert Charles Purnell, ed.
Yao-English Dictionary (New York : Southeast Asia Program Department
of Asia Studies Cornell University, 1968).

³William A. Smalley, Orthography Studies Articles on New
Writing Systems (London : The United Bible Societies, 1963), p.90-91,
97.

อย่างไรก็ดี การใช้ตัวอักษรไทยเขียนแทนภาษาเข่าของ ล่มอลเลย์ ก็ยังมีปัญหาในการอ่าน และการออกเสียงสำหรับผู้ที่ไม่คุ้นเคยภาษาเข่า ชอบ คซาอนันต์ จึงได้จัดทำ "คู่มือบทสนทนา ภาษาเข่า เขาเผ่าเข่า" ขึ้น โดยกล่าวไว้ในคำแนะนำและวิธีใช้ว่า "คำอ่านภาษาเข่าใช้เขียน ด้วยตัวอักษรไทย ไม่ได้ใช้ตัวอักษรที่เรียกว่าโฟเนติก อย่างไรก็ตาม ตัวอักษรไทยที่ใช้เขียน ภาษาต่าง ๆ เรายังไม่มีการกำหนดให้ใช้กันเป็นมาตรฐาน เป็นแบบต่างคนต่างเขียน ซึ่งคู่มือ บทสนทนาภาษาเข่า เขาเผ่าเข่า เล่มนี้ได้พยายามใช้ตัวอักษรไทยเขียนให้อ่านและออกเสียงได้ ง่ายที่สุด"¹

การอ่านนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าเข่า ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เขียนภาษาเข่า ตามคำแนะนำใน "คู่มือบทสนทนาภาษาเข่า เขาเผ่าเข่า" ของ ชอบ คซาอนันต์ เพื่อให้ ผู้สนใจภาษาเข่าได้ศึกษา และผู้วิจัยยังได้เขียนสัทอักษรของภาษาเข่าไว้พอสังเขปด้วย

พยัญชนะ

พยัญชนะในภาษาเข่ามี 33 ตัว ซึ่งสามารถแสดงฐานกรณ์และลักษณะการออกเสียง ได้ดังนี้

---

¹ ชอบ คซาอนันต์, "คู่มือบทสนทนาภาษาเข่า เขาเผ่าเข่า" ([ม.ป.ท.] กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทย, 2523), (อัตถ์เสนา).

ลักษณะ การออกเสียง	ฐานกรณ์		ริมฝีปาก		พยางค์		เพดานแข็ง		เพดานอ่อน		ปุ่มเหงือก		เส้นเสียง		
	ก้อง	ไม่ก้อง	ก้อง	ไม่ก้อง	ก้อง	ไม่ก้อง	ก้อง	ไม่ก้อง	ก้อง	ไม่ก้อง	ก้อง	ไม่ก้อง	ก้อง	ไม่ก้อง	
ระเบิด	b	b ^h	d	d ^h	j	j ^h	g	g ^h						?	
มีลม															p
กึ่งเสียดแทรก															
เสียดแทรก		f											s	h	
นาสิก	m	m ^h	n	n ^h	ŋ	ŋ ^h	ŋ	ŋ ^h							
กึ่งสระ					y	y ^h	w	w ^h							
ข้างลิ้น													l	l ^h	

แผนภูมิที่ 1 แสดงฐานกรณ์และลักษณะการออกเสียงพยัญชนะในภาษาเข่า

พยัญชนะทั้ง 33 ตัว นี้อยู่ในตำแหน่งของพยัญชนะต้นดังนี้

ลำดับที่	สัทอักษรสากล	สัทอักษรไทย	หมายเหตุ
1	/p/	/ป/	
2	/t/	/ต/	
3	/t̚/	/ - /	ไม่มีเสียงในภาษาไทย
4	/c/	/จ/	
5	/k/	/ก/	
6	/ʔ/	/อ/	
7	/f/	/ฟ/	
8	/s/	/ส/	
9	/h/	/ห/	
10	/b/	/บ/	
11	/d/	/ด/	
12	/z/	/ - /	ไม่มีเสียงในภาษาไทย
13	/j/	/ย/	
14	/g/	/ - /	ไม่มีเสียงในภาษาไทย
15	/m/	/ม/	
16	/n/	/น/	
17	/l/	/ล/	
18	/ŋ̃/	/ - /	ไม่มีเสียงในภาษาไทย
19	/ŋ/	/ง/	
20	/y/	/ - /	ไม่มีเสียงในภาษาไทย
21	/w/	/ว/	

พยัญชนะตัวสะกด

ลำดับที่	สัทอักษรสากล	สัทอักษรไทย	หมายเหตุ
1	/-b/	/-บ/	
2	/-d/	/-ด/	
3	/-g/	/- /	ไม่มีเสียงในภาษาไทย
4	/-ʔ/	/-อ/	
5	/-m/	/-ม/	
6	/-n/	/-น/	
7	/-ŋ/	/-ง/	
8	/-y/	/- /	ไม่มีเสียงในภาษาไทย
9	/-w/	/-ว/	

ส่วนหน่วยเสียงที่มีลม (Aspirated), ในภาษาเข้านั้น หากเทียบในหน่วยเสียงภาษาไทยไม่มี การออกเสียงของหน่วยเสียงเหล่านี้จะมีเสียง [h] ด้วย หน่วยเสียงเหล่านี้ ได้แก่ /b^h/, /d^h/, /z^h/, /j^h/, /g^h/, /m^h/, /n^h/, /l^h/, /ŋ^h/, /ŋ^h/, /y^h/, /w^h/

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เขียนภาษาเข้ โดยไม่ได้ยึดตัวพยัญชนะเป็นหลักแต่ได้ยึดเสียงเป็นหลักซึ่ง เป็นไปตามคำแนะนำและวิธีใช้คู่มือบทสนทนาภาษาชาวเขาเผ่าเข้

คำควบกล้ำในภาษาเข้มีมากมาย ในงานวิจัยส่วนที่เป็นนิทานพื้นบ้านนั้น ถ้าคำใด เป็นคำควบกล้ำก็จะเขียนโดยให้พยัญชนะตัวแรกมีเครื่องหมายพิเศษ (.) กำกับ เช่น ชล, จย, จย, ฮล, มฮ, ตอ เป็นต้น

อักษร ห หากใช้หน้าพยัญชนะตัวอื่นโดยไม่มีพินทุใต้ ห ให้อ่านออกเสียงพยัญชนะ
ที่ตามหลังเป็นเสียงสูง แต่ถ้า ห มีพินทุให้อ่านออกเสียง ห ครึ่งเสียง

สระ

สระในภาษาเข่ามี 9 เสียง แสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

	หน้า	กลาง	หลัง
สูง	/i/		/u/
กลาง	/e/		/o/
ต่ำ	/ɛ/	/ə/ /a/	/ɔ/

แผนภูมิที่ 2 แสดงตำแหน่งการออกเสียงสระในภาษาเข่า

สระในภาษาเข่าเมื่อเทียบกับภาษาไทยแล้ว คล้ายคลึงกันในภาษาเข่ามีต่างออกไป
ก็คือ สระกลางต่ำ มีหน่วยเสียง /ə/ และ /a/ นั่นคือ เสียงสระอาเสียงสั้น และสระอา
เสียงยาวตามลำดับ

สระในภาษาเข่าที่ปรากฏอยู่ในแผนภูมิทั้ง 9 เสียงนั้น ต่างก็มีเสียงคู่ คือ มีเสียงสั้น
และยาวเหมือนกับของไทย

ตัวอย่างคำ

/i/	/biŋ/	[บิง]	- ลิง
/e/	/kém/	[เจี่ยม]	- ร้องไห้
/ɛ/	/pɛʔ/	[แปะ]	ขาว
/ə/	/kən/	[เห่น]	- กิน

ตัวอย่างคำ

/a/	/titān/	[ติด้าน]	- ห้าง
/u/	/būn /	[บู้ง]	- กระตัก
/o/	/tòn/	[โต้น]	- ช้ำ
/ɔ/	/tɔn/	[ตอน]	- ลูก

สระประสมในภาษาเข้มี 2 เสียง คือ /iə/ และ /uə/

วรรณยุกต์

วรรณยุกต์ภาษาเข้มี 6 เสียง ซึ่งแบ่งได้ 3 ระดับ

	High Range	Mid Range	Low Range
Upper	1. High:rise-fall /˥˥/	3. Mid:fall /˥/	5. Low-mid:rise-fall /˥˨/
Lower	2. Mid-high:level /unmarked/	4. Mid-las:rise /˥˨/	6. Low:Level /˨˨/

แผนภูมิที่ 3 แสดงลักษณะการออกเสียงวรรณยุกต์ในภาษาเข้

จะเห็นได้ว่าลักษณะของการออกเสียงของวรรณยุกต์ในระดับสูง (High Range) จะเป็นคู่กับวรรณยุกต์ในระดับต่ำ (Low Range) โดยเสียงที่ 1 จะเป็นคู่กับเสียงที่ 5 เสียงที่ 2 จะเป็นคู่กับเสียงที่ 6 ส่วนเสียงที่ 3 และ 4 จะมีลักษณะตรงข้ามกัน

เสียงวรรณยุกต์เหล่านี้จะมีการเปลี่ยนเสียงเมื่อนำไปประสมกับคำอื่น หรือคำขยาย

1. เสียงที่ 3 และ 6 จะไม่มีการเปลี่ยน เช่น

tɿə (โตะ)   tɿə-tən (โตะตัวเล็ก)

zù? (มีด)   zù?-tən (มีดเล็ก)

2. เสียงที่ 1 เปลี่ยนเป็นเสียงที่ 6

fěypé? (400)   pè-fey (104)

pud ɕwí (ร่ำรวย)   pud-ɕwí myén (คนรวย)

3. เสียงอื่นจะเปลี่ยนเป็นเสียงที่ 3

cú (สุนัข)   cū-tən (ลูกสุนัข)

cey (ไก่)   cīy-tən (ลูกไก่)

whiŋ (ส่วน)   whiŋ-tən (ส่วนห่อหมก)

mā (ม้า)   mā-tən (ลูกม้า)

dèy (ส่วนาม)   dēy-tən (ส่วนามเล็ก)

syən (ใหม่)   syān-syən (ใหม่มาก)

ขอ ขำอนันต์ ได้อธิบายวรรณยุกต์ในภาษาเข่าว่ามี 6 เสียง คือ เสียงสำมัญ เอก โท ตรี สัตวา และเสียงที่มีฐานเสียงไม่ต่ำเท่าเสียงสำมัญและไม่สูงเท่าเสียงเอก

เสียงนี้คล้ายเสียงโทในภาษาถิ่นใต้ ในการเขียนเสียงนี้จึงใช้ตัวการันต์ (̣) เป็นเครื่องหมาย¹

¹ ขอ ขำอนันต์, คู่มือบทสนทนาภาษาเข่าเขาเผ่าเย้า. หน้า ๙.